

EL MIRALL

núm. 88

500 ptes

Dossier

Miquel Ferrà, 50 anys
després de la seva mort

Entrevista

Lorenzo Bravo, un
lluitador des de l'UGT

Semblança

Joan Estelrich,
l'intel.lectual noucentista

Seccions: música, llibres, art, cinema i ecologia

A Balears, ha nascut un servei únic.

"SA NOSTRA" ha creat per a vostè un servei que no té preu. Un servei gratuït d'informació i assessorament que vol donar-li a conèixer la cara i la creu de la moneda única, així com proporcionar a **empreses, comerços, particulars i professionals de Balears** tota la informació necessària per fer front als importants canvis que suposa la implantació de l'EURO. Un servei que forma part de l'ampli programa EURO "SA NOSTRA", el qual ja hem començat a desenvolupar, en benefici

de totes les persones que integren la nostra comunitat.

Volem informar-lo des de Balears perquè tregui profit d'Europa.

*Per a més informació sobre l'Euro, pot adreçar-se a qualsevol oficina de "SA NOSTRA", al servei **fon** "SA NOSTRA", tel: 901 18 00 18 o al Gabinet per a la Moneda Única, tel: 17 19 38, fax: 17 17 89, e-mail: euro@sanostra.es*

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

Dossier 5

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1 -
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Mateu Morro

**Producció, Administració
i Publicitat:**

C/ de la Impremta, 1 Pral. 2a
07001 Palma (Mallorca)

Tel. (971) 725937

Telefax: (971) 719385

Apartat de correus 179
07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmau)
08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ de Moratín, 15
46001 València

Adreça de l'OCB a Internet
http://www.partal.com/ocb

Director:

Gaspar Valero i Martí

Redactora en cap:

Joana Mas i Sastre

Secretari de redacció:

Tomeu Martí i Florit

**Consell de redacció /
col·laboradors**

Francesc Bujosa

Catalina Valriu

Antoni Ginard

David Ginard

Antoni Marimon

Biel Mesquida

Mateu Morro

Publicitat: Santi Adrover

**Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió dels autors.**

Coberta: Joan Artigues

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Carles Oubiña

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear SL

Impressió:

Xisco Arts Gràfiques

C/ del Baix Riera, 1-A, Palma.

Tel. 475754

Dipòsit Legal: PM 10-1987

MIQUEL FERRÀ, 50 ANYS DESPRÉS

Fou bibliotecari, poeta, director de la Residència d'Estudiants de Catalunya. Un home de lletres, en definitiva. Isabel Graña descriu així Miquel Ferrà. Ella, Pere Rosselló, Josep Massot i Francesc Lladó són els autors del dossier d'aquest número d'*El Mirall*.

**Actualitat
política 16**

Miscel·lània d'actualitat és una secció que cobra força dins les pàgines de la nostra revista. Ofereix píndoles d'opinió sobre els esdeveniments polítics, econòmics i socials que més ens interessin.

Editorial 4**Article
d'opinió 14****Ecologia 18****Semblança 24**

Joan Estelrich

Entrevista 25**LORENZO BRAVO**

És secretari general de la UGT de les Balears. Va néixer a Ciudad Real, encara que fa més de 20 anys que desenvolupa la seva activitat sindical a les illes. Per esser totalment mallorquí només li queda, cm ell mateix diu, aprendre l'idioma.

Societat 32

Gaspar Servera, l'escultor del ferro

Itineraris 36

Els lectors d'*El Mirall* podeu gaudir d'un segon itinerari que ens transporta a Menorca. En aquest número visitam Sanitja i el cap de Cavalleria.

**I-IV Notícies
de l'Obra****Reportatge 20**

XX anys del Congrés de Cultura Catalana
Tomeu Martí ens recorda les activitats que es varen desenvolupar abans, durant i després del Congrés de Cultura Catalana, una fita històrica que ara commemora el seu vintè aniversari.

Tendències**Música**

Àlex Volney.....39

Art

Cristina Ros.....40

Cinema

Pau Rosselló.....42

Llibres

Biel Mesquida.....44

La botiga d'El Mirall .46

Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colònia

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5103801589

20 anys del Congrés de Cultura Catalana

Fa vint anys que el Congrés de Cultura Catalana va cloure les seves activitats, i és una fita que no cal deixar passar sense més ni pus. La celebració de l'esdeveniment es justifica no tan sols per la transcendència de les activitats del Congrés, sinó també per la continuïtat i la projecció de moltes de les seves iniciatives. El 29 d'octubre passat, sense necessitar més exemples, va fer vint anys de la manifestació per l'autonomia duita a terme a Palma, com a conseqüència dels treballs del Congrés de Cultura Catalana. Ara, que som a punt d'obtenir les competències d'educació i d'iniciar el tràmit de reforma de l'Estatut, és bo recordar-ho.

En vint anys és indubtable que han passat moltes coses importants. Les anàlisis les propostes que es feren des d'aquells 25 àmbits de treball que varen integrar el Congrés avui haurien de canviar de dalt a baix. Del Congrés de Cultura Catalana, com és natural, no han sobreviscut tant les propostes concretes com la seva filosofia. És en aquest sentit que podem dir que el Congrés és viu.

El Congrés de Cultura Catalana duia en ell mateix components de molta fecunditat. D'entrada era una iniciativa integradora, sense sigles, unitària. Després era una iniciativa que sorgia de la societat civil, i que contenia la riquesa i la pluralitat d'aquest mateix món associatiu. Hi havia la il·lusió d'allò que no ha estat plenament institucionalitzat i que es manifestà sense els compromisos propis de les institucions. Per això els resultats foren òptims.

Qualque cosa va posseir aquella iniciativa quan encara, malgrat el pas del temps, roman sorprenentment actual. L'empenta va esser forta, la dinamització cívica real, i sobretot hi va haver una vocació constructiva. S'estava a les primeres passes del nou sistema polític i calia aportar idees tot involucrant-hi la societat. Al Congrés li hem d'agrair, entre moltes altres qüestions, la insistència en un concepte no encarcerat de cultura. L'entitat dels seus principals dirigents li va conferir una visió globalitzadora en la qual societat i cultura no anaven per camins separats. També es partia d'una visió de tot el territori lingüístic, una perspectiva que després s'ha fet escassa, i que en aquells moment va demostrar amb escreix la seva utilitat, sobretot per als territoris on la desnacionalització és més intensa.

Després va venir l'hora de les institucions. I és aquí, sobretot al País Valencià i a les Illes Balears, on es produí el gran trencament amb les expectatives generades. Les propostes democràtiques, nacionals i nacionalitzadores, expressades per la dinàmica exhuberant d'aquell moviment restaren sense continuïtat. Decididament la realitat no va anar per allà on la intel·lectualitat més crítica i arrelada al país hauria volgut. I els nous poders polítics tenien tota una altra visió del fenomen associatiu, que ja no es valorava tant com a viver de propostes i iniciatives, sinó com a ressort de control electoral. D'aquí que la reflexió iniciada sovint s'estroncàs sense els resultats que es mereixia, amb el consegüent empobriment, i sobretot amb la brutal pèrdua de temps històric. La celebració d'aquests vint anys ens hauria de dur a noves reflexions, a treure de l'oblit les aportacions del Congrés, a recuperar la il·lusió i l'esperit d'aquella iniciativa i, sobretot, a evitar que venguin nous períodes de paràlisi i noves dècades d'agressió contra la cultura catalana.

Nadal Batle

El passat dia 7 de desembre la mort de Nadal Batle ens deixà a tots corglaçats. Amb la seva desaparició, el país perdia un intel·lectual lúcid, en un moment en què la seva veu era més necessària que mai. Com passa quasi sempre, sols la seva absència ens posa de manifestat com era d'important la seva presència. Ara, la seva figura ja és part de la nostra història contemporània, però no per això ha d'esser desada en el bagul dels oblidats. Sens dubte, la gran tasca de Nadal Batle ha estat la posada en marxa de la Universitat de les Illes Balears, però, alhora, la seva ferma i intel·ligent defensa de la llengua i la cultura catalanes -qüestió per a ell inseparable de la sobirania nacional- li porporciona un abast cívic que es mereix el major reconeixement de banda de la societat balear.

Nascut a Felanitx l'any 1945, Nadal Batle era encara un home jove, engrescat en diversos projectes i treballs, i en plena maduresa intel·lectual. Fou un home de paraula clara i directa, polemista mordaç a vegades, però la seva provocació irònica sempre traspuà la lucidesa d'un home que, en la mesura que era posseïdor d'una fina intel·ligència, podia fer l'ús que feia del sentit de l'humor i del sarcasme. Els seus articles darrers, publicats al *Diari de Balears*, són una bona mostra de l'estil i el pensament de Nadal Batle, que, entre altres coses, palesen un peculiar sentit de l'idioma. Seria ben interessant que els seus articles i parlaments es poguessin publicar prest.

A Nadal Batle, li deurem la Universitat de les Illes Balears, tal i com és a l'actualitat, amb el seu creixement en infraestructures, professors i alumnes, amb el seu inseriment dins la societat mallorquina i el seu reconeixement internacional, però també ha estat un dels homes que més han fet, en el nostre marc cultural, per l'acostament entre humanisme i pensament científic. Per això, a partir d'aquesta vocació metodològica d'unir ciència i vida; d'introduir la telemàtica i la informàtica com a opcions de transformació social i cultural; d'esser un ciutadà del món obert a totes les tendències d'innovació, Nadal Batle fou, per damunt de tot, un català de Mallorca, un home identificat fins a la medul·la amb la defensa del seu país. Forma part, en un lloc d'honor, d'aquella nissaga de felanitxers il·lustres i abrandats, com Cosme Bauçà i Adrover, Pere Oliver i Domenge, Joan Estelrich i Artiques, Miquel Barceló i Perelló, Pere Xamena i Fiol o Bartomeu Barceló i Tortella.

Home valent i sincer no vacil·là mai a l'hora de manifestar un nacionalisme sense complexos, sovint radical en la seva expressió, però mai en contraposició amb una actuació que anava adreçada a fer realitat el seu somni d'una Universitat moderna i arrelada al propi país. Gràcies a aquesta particular, i a vegades difícil, combinació de desig utòpic i pràctica quotidiana, en sortiren les seves grans aportacions, entre les quals no és la menor l'important nivell de normalització lingüística assolit per la Universitat de les Illes Balears.

Podrem discrepar d'algunes de les seves afirmacions, d'alguns dels aspectes de la seva complexa i rica personalitat -Nadal Batle mai no va cercar l'aprovació unànime de totes les seves actuacions-, però sempre prevaldrà la grandesa de gestor públic creatiu, la capacitat de treball, la visió de futur i la fidelitat al país.

MIQUEL FERRÀ 50 anys després

Francesc Lladó, Pere Rosselló, Isabel Graña i Josep Massot i Muntaner són els noms dels articulistes que en aquest número d'*El Mirall*

analitzen en profunditat la figura de l'intel·lectual i poeta Miquel Ferrà i Juan, ara que s'acompleix el cinquantenari de la seva mort.

DOSSIER
...

Miquel Ferrà i Juan en el cinquantenari de la seva mort

Ara fa cinquanta anys, el 14 de novembre de 1947, moria a Palma Miquel Ferrà i Juan. En el moment de la seva mort —ben difícil, per cert, per a les aspiracions cíviques i nacionalistes

dels mallorquins—, alguns del seus deixebles i amics varen homenatjar el poeta i ciutadà servint-se dels pocs mitjans que tenien a l'abast, els quals estaven sota el pes de la censura franquista.

Alguns articles als diaris, evidentment en castellà, un homenatge a la Congregació Mariana i un recull d'endreces dels amics varen ser les úniques manifestacions possibles. L'arribada de la democràcia no va suposar cap recuperació del personatge, ni per part de la dreta ni de l'esquerra, i el centenari del seu naixement l'any 1985 va passar quasi desapercebut. Ara és a punt de succeir-li el mateix al cinquantenari de la seva mort. Davant la importància de Miquel Ferrà en la Mallorca contemporània ens hauríem de demanar quina terra és aquesta que oblidava les persones que més han fet pel seu enaltiment i per desvetllar la consciència de la pròpia identitat, lluitant contra els qui havien fet de l'amor als doblers i al patriotisme espanyolista el substitut de les seves pròpies senyes d'identitat.

Amb aquest article pretenc una finalitat elementalíssima, que s'hauria d'haver aconseguit fa molts d'anys: descobrir als mallorquins la figura cívica de Miquel Ferrà, més conegut com a poeta.

*Miquel Ferrà
i Juan era fill
d'una família de
menestrals
ciutadans*

...

Miquel Ferrà i Juan neix a Palma dia 5 de febrer de 1885, fill d'una família de menestrals ciutadans. Son pare, Bartomeu Ferrà i Pelleró, és mestre d'obres i literat i també sent una gran preocupació pel seu país. Estudia les carreres de dret i filosofia i lletres i entra en contacte

amb els literats mallorquins i catalans. Es relaciona sobretot amb els del grup encapçalats per Josep Carner, que comencen a donar forma al que després serà el

modernisme. De molt jove llegeix *La nacionalitat catalana* de Prat. Entusiasmada per aquesta obra, intenta aplicar a Mallorca les idees noucentistes que conté. Creu que per progressar l'illa ha de substituir la seva connexió amb Madrid, producte del caciquisme, per uns vincles amb Catalunya.

Ferrà comença a difondre el seu nacionalisme fundant amb alguns amics la revista «Migjorn», que dirigeix. Quan al cap d'un any i mig

la publicació desapareix, escriu a d'altres setmanaris o diaris com «Ca Nostra» i «Gaceta de Mallorca». A més d'exposar-hi els seus postulats nacionalistes, també hi defensa una religió més autèntica, un cert catolicisme social, el patrimoni natural arquitectònic i urbà, a més de

fer-hi també crítica literària. Aquestes idees ja no l'abandonaran i les expressarà, quan pugui en català i sinó en castellà, als diferents diaris illencs. Només

Ferrà, de viatge a Andalusia amb un grup d'estudiants de l'Índia.

*Ferrà començà a
difondre el seu
nacionalisme
fundant la
revista "Migjorn"*

...

la Guerra Civil el reclourà en el silenci periodístic.

La seva tasca periodística de conscienciació nacional és especialment rellevant entre 1911 i 1916, amb una col·laboració significativa en català al setmanari «Sóller» entre 1911 i 1914. La Setmana Tràgica ha anihilat el vigor catalanista del tombant de segle, ja que els esdeveniments de Barcelona acovardeixen els seus millors representants i la dreta espanyolista aprofita la situació per atacar qualsevol intent de recuperació. Ferrà combat aquest estat de coses des de les planes de «Sóller» i aconsegueix, amb alguns amics seus com Joan Capó i Miquel Forteza, transmetre el seu nacionalisme a una colla de joves que esdevindran els membres més actius del Centre Regionalista i els més importants col·laboradors de «La Veu de Mallorca». Aquests joves constituïran la generació de 1917 i, dirigits ideològicament per Ferrà, faran part activa de l'Associació per la Cultura de Mallorca i la revista «La Nostra Terra».

Per la seva part Ferrà, que el 1911 ha superat les oposicions al Cos d'Arxivers i Bibliotecaris de l'Estat és destinat el mateix any a la Biblioteca Jovellanos de Gijón i el 1913, a la Universitat de Barcelona. A més de col·laborar als diaris illencs «La Última Hora», «La Almudaina» i «El Día», participa en el catalanisme amb diverses actuacions, la més important de les quals és la fundació i direcció l'any 1921 de la Residència d'Estudiants de Catalunya. La residència,

Miquel Ferrà, quan era adolescent.

l'organització de la qual és encarregada a Ferrà i altres persones amb motiu d'una ponència sobre cases dels estudiants que presenta al Segon Congrés Universitari Català, s'inaugura com una entitat privada que rep suport econòmic primer de l'Ajuntament de Barcelona i que després la Dictadura deixa de subvencionar a causa del seu marcat caràcter catalanista. Amb la Residència, Ferrà aconsegueix un ambient

culte i nacionalista on estudiants, professors i artistes d'arreu del món comparteixen una vida familiar plena d'intercanvis culturals de la més diversa índole. Sap dirigir aquest ambient i el centre és, davant els visitants estrangers que s'hi hostat-

A causa d'haver signat el manifest de resposta als catalans, Ferrà sofreix persecució durant la Guerra Civil

gen, un exponent de la seriositat i la modernitat del naixent nacionalisme català. Pierre Vilar confessa que hi descobrí l'existència d'una nova realitat diferent de l'oficial i que l'obligà a

considerar d'una altra manera el catalanisme.

Quan després d'una resistència heroica la Residència desapareix el 1929, Ferrà assumeix la direcció d'una altra que havia inaugurat la Dictadura i que després passarà a dependre de la Diputació de Barcelona i, finalment, de la Generalitat. Aquesta darrera residència ja és massa grossa per a l'esperit que Ferrà havia insuflat a l'anterior. Malgrat tot i ajudat pel seu amic mallorquí Antoni Maria Sbert, la dirigeix fins al juliol de 1936.

El mes de febrer d'aquest mateix any Ferrà ja ha estat destinat a Mallorca però queda a Barcelona en comissió de serveis. A causa d'haver signat el manifest de resposta als catalans Ferrà sofreix persecució durant la Guerra Civil i un cop finalitzada es manté en silenci però no abandona la tasca cultural en defensa d'una llengua i una cultura que han estat anorreades.

He intentat dibuixar els trets més importants de la vida de Ferrà, però és impossible condensar en un espai tan breu la seva gran activitat cultural. Per aprofundir en la qüestió podeu recórrer als meus articles al «Diari de Balears» de dia 14 i 16 de novembre, aquest darrer al «Balears Cultural», on trobareu també les referències als llibres que contenen alguns dels seus articles, especialment els de la campanya al «Sóller». Segurament aquesta lectura és la millor forma de conèixer-lo i de recordar-lo en el cinquantenari de la seva mort.

Francesc Lladó

Entorn de la poesia de Miquel Ferrà

L'any 1926, quan ja havia acomplert la quarantena, Miquel Ferrà integrava els dos aplecs de poemes ja publicats, *Cançó d'ahir* (1917) i *La Rosada* (1919), en un nou llibre titulat *A mig*

camí. Aquest, juntament amb algunes poesies esparses i el volum de traduccions poètiques *Les muses amigues* (1920), formarien l'any 1962 les seves *Poesies Completes*.

És evident, per tant, que la seva producció poètica és breu, sobretot si la comparem amb la multitud d'articles que va publicar al llarg de la seva vida. Aquesta brevetat és, sens dubte, una conseqüència de l'actitud estètica de Miquel Ferrà, que es caracteritza per seguir religiosament la premissa noucentista de l'obra ben feta.

Els historiadors de la literatura catalana han destacat la qualitat uniforme, rectilínia, sense alts ni baixos, de la poesia de Miquel Ferrà. Obviar l'estridència i el més mínim arravatament passional («La passió em fa mal», diu a *Amor, tinc por...*) esdevé un dels objectius del seu

posicionament estètic. En canvi, el poeta d'*A mig camí* cerca el matís a través de l'elaboració, de la senzillesa formal i del tractament d'uns temes elegants i suaus. El resultat global és una poesia que transmet una bellesa amarada de

monotonía, qualitat que sens dubte l'ha perjudicada. La crítica, en presentar la poesia de Miquel Ferrà com a exemple del «to menor» de l'Escola

la Mallorquina, l'ha relegada a un segon pla. Això no obstant, li reconeix la perfecció, la musicalitat, l'europeisme i algunes petites estridències —o concessions a la moda de l'època—, com els cinc famosos sonets de la sèrie *Sportswomen*.

Potser és hora que ens preguntem fins a quin punt aquesta valoració és justa i si el que s'exigeix al poeta no és, en realitat, una contradicció. Ferrà pretén reflectir en els seus versos una tragèdia suau —que, per tant, ja no és «tragèdia»—, per la qual cosa el seu missatge ha de consistir en l'elegia serena, la depuració del sentiment, la descripció d'un paisatge melangiós i

autumnal... Els versos de *A mig camí* han de traspuar una tristesa vaga, vaporosa, més tost inconcreta, sense cap motiu evident. No hi pot haver grans emocions o grans passions, absents en la vida del poeta, perquè aquest és precisament un

dels temes centrals de l'obra de Miquel Ferrà: l'absència de tragèdia, però també de felicitat plena. El poeta ens transmet a través dels seus versos la seva experiència íntima. Josep M. Llompart ha descrit Miquel Ferrà com «un home voltat de tardor» i, de fet, la seva poesia també reflecteix uns paisatges autumnales, crepusculars, solitaris, silenciosos, tristos... No es pot exigir major sintonia entre

l'home i la seva obra. La serenitat és el tret més destacable dels ambients i dels llocs de la poesia de Ferrà. Però no es tracta d'una serenitat clàssica a l'estil d'*Horacianes*; sinó que en el nostre poeta hi ha una preferència per la tènue

Ferrà pretén reflectir en els seus versos una tragèdia suau

La serenitat és el tret més destacable dels ambients i dels llocs de la poesia de Ferrà

salomart S.L.

MANUFACTURES EN PELL I MARROQUINERIA
CA N'ADRIÀ, S/N - STA. MARIA DEL CAMÍ
TELÈFON (971) 62 12 15 - MALLORCA

Jaume Salom Bover

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 72 33 56
Fax 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replantetjos
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

Miquel Ferrà, amb companys d'excursió a la serra de Tramuntana.

llum nòrdica (potser britànica), que es palesa en la descripció de paisatges hivernals —de vegades, atlàntics—, enfront de la claror estival de la Mediterrània. «Oh!, el fred i la tristesa i el desconhort són vida!», exclama a *Tardor*. Ferrà comprèn que només és possible «viure» —és a dir, sentir-se viu— en el dolor. I troba aquest dolor en el pas del temps, que esdevé un tema clau per tal de comprendre la seva intimitat. La joventut perduda i irrecuperable o la recança pel temps no viscut li fan prendre consciència de la fugacitat de la vida i de la necessitat d'admetre la mort. A *Cançó ro-*

màntica ens diu que «l'hora, si és tan bella, és perquè passa: / tot l'encant de nostra vida està en la mort.» Miquel Ferrà troba la bellesa més plena en la fugacitat de l'existència («No hi ha cosa tan bella / com una bella mort»; *Rosa de maig florida*) i, des d'uns principis cristians, arriba a invocar-la: «Senyor, estic cansat de viure sense viure / i enyor la vostra pau, que el món no pot donar» (*Pregària*). Encara que ho fa amb un equilibri absolut, Miquel Ferrà expressa la seva «tragèdia» humana: l'enyor de la mort davant la incapacitat de viure. No hem de confondre la se-

renor amb la fredor o la manca d'humanitat, ni menys encara amb la mediocritat, de què no es pot acusar el poeta mallorquí. Ferrà es mostrà reticent davant els nous corrents poètics dels anys vint i trenta, que propugnaven la deshumanització de l'art. En un parlament de l'any 1929, reproduït a *La Nostra Terra*, refusava la introducció de la «poesia pura», perquè «aquesta puresa química, ni l'entenc prou, ni sabria entusiasmar-me.» Igualment, renunciava a l'avantguardisme, que amb «pueril fatxenderia» s'enfronta a l'art tradicional i només produeix «manifests bala-

drers, fets de miques d'idees i de pura incoherència». En general, creia que els resultats d'aquests corrents «han estat deplorables» i «la major part dels nous productes se'n van tots sols al calaix de les curiositats estrafolàries.»

Davant aquestes provatures, la seva poesia parteix dels romàntics i dels simbolistes, especialment dels francesos. La melangia de les seves descripcions paisatgístiques és relacionable amb el tractament d'ambients tristos i tardorencs d'Albert Samain i la suau musicalitat dels versos de Ferrà és, tal volta, parcialment hereva dels ritmes més vigorosos de Paul Verlaine. Però, sobretot, la defensa d'una poesia elaborada i, alhora, equilibrada —d'acord amb els canons noucentistes— li fa prendre com a lema els versos de *L'Art* de Gautier que enceten *Les muses amigues*: «Res de tortures falses, / mes, sols marxaràs dret / si calces, / musa, un coturn estret.» En tot cas, el coturn poètic de Miquel Ferrà no era tampoc massa estret. Molt més ho era, en canvi, la seva actitud davant la vida.

Pere Rosselló Bover

Optica Suva
MULTIOPTICAS

50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI

carrer dels Oms, 26
 Tel. 72 15 57
 07003 Palma de Mallorca

El mestre, l'amic i l'home de lletres

Han passat 50 anys des que morí Miquel Ferrà, poeta, bibliotecari, director de la Residència d'Estudiants de Catalunya, intel·lectual i home de lletres, en definitiva, i, tot just, començam a tenir

els elements necessaris per valorar la importància que tengué la seva presència entre els escriptors i intel·lectuals mallorquins que foren els seus contemporanis, i també dels que el proseguiren.

La intensa i amplíssima correspondència que mantengué amb Maria Antònia Salvà és una mostra prou reivindicativa de l'especial amistat que uní aquests dos poetes, i dos personatges tan distants, ideològicament, com Joan Alcover i Gabriel Alomar, manifestaren en diverses ocasions el seu respecte envers Ferrà, que es convertí en el deixeble poètic del primer, i el nexa d'unió entre Alomar i els intel·lectuals més joves, als quals transmeté la seva rigorositat i l'essència de la seva aspiració nacional.

Amb la mort prematura de Miquel Ferrà, el 1947, es produí un buit important entre els seus contemporanis, com ho mostra una carta desolada de Salvador Galmés al que fou el gran amic de Ferrà, Joan Pons i Marquès: «Benvolgut amic:

Un altre qui ens deixa. Deu l'haja acollit! La vostra carta del dia passat esvaní la mica d'esperança que tenia en la curació del plograt Miquel; la notícia d'haver rebut el Sant Viàtic me féu preveure una solució pròxima desfavorable. Això però no ha minvat gens la forta impressió que he rebuda amb la notícia de la seva mort. Al cel sia i allà el vejам. Ma sab greu no poder-

li retre el darrer tribut de la seva presència; però preg i (Deu volent), pregaré per ell. No conec la seva dona, (no'm féu saber ni me parlà mai del seu matrimoni) i per això no'm consider autoritzat per escriure-li, però si teniu avinentesa vos preg li expresseu el meu

condol més viu, i no solament a ella sinò també a la germana i a la neboda del difunt. Pregaré, cada dia, pel repòs etern de la seva ànima, en la santa missa. Avui no estic gens trempat per escriure. Un altre dia, si Déu ho vol, seré més llarg.

No em puc treure en Ferrà del cap. Bon repòs i bon remei li dó Déu».

Miquel Ferrà
cursà estudis
a la Universitat
de Barcelona

Miquel Ferrà i Juan cursà estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat

de Barcelona, època en la qual es relacionà i féu amistat amb els escriptors, polítics i intel·lectuals que dibuixen la fesomina de la Catalunya del moment i fins a la guerra. Introduït en els cercles politicoculturals del Noucentisme es consolidà, amb els anys, com

l'home decisiu en els afers de Mallorca a Catalunya, tasca en la qual el succeí el jove Estelrich. Així doncs, la seva intervenció esdevenia necessària, ja fos com a membre del jurat als Jocs Florals de Barcelona, com a portaveu de les necessitats de les entitats mallorquines davant dels diputats i polítics catalans, des de Lluís Nicolau d'Olwer a Xénius i Puig i Cadafalch; o bé, intercedint davant Francesc Cambó per a una possible aliança entre el partit Autonomista de Mallorca i la Lliga.

La generació que rep la seva influència, de manera molt especial és l'anomenada generació de 1917, és a dir, la que el segueix d'immediat, cronològicament, i en la qual s'inclouen des del seu germà Bartomeu Ferrà, Joan Estelrich, els germans Miquel, Guillem i

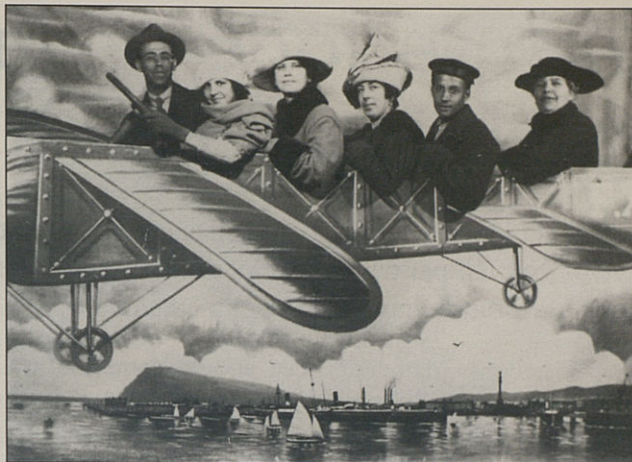

84 TENDES
A TOT MALLORCA

NOU SERVEI A DOMICILI
CONSULTI'NS

Bartomeu Forteza, Guillem Colom, Maria Verger, Josep Sureda Blanes, Miquel Massutí, Francesc de Sales Aguiló, Maria Mayol, Joan Pons i Marquès i el metge Bartomeu Darder, com a membres més destacats.

L'empremta que deixà Ferrà en aquest grup d'intel·lectuals es fa palesa en els nombrosos records que arriben fins a nosaltres dispersos entre articles periòdics, llibres de memòries i correspondència. Entre tota aquesta documentació sobresurten dues imatges que es repeteixen, i que remarquen els aspectes més impactants de Ferrà. La primera i més externa és la del Ferrà vitalista, actiu, i una mica esnob als ulls dels que, com Guillem Colom, es decantaven obertament per la vida contemplativa: «Poc temps després d'haver conegut el mestre Josep Carner, vaig fer coneixença amb el poeta Miquel Ferrà. Acabava de llicenciar-se en lleis i en Filosofia i Lletres a Barcelona, havia fundat la revista literària *Migjorn* a Mallorca, i estava preparant unes oposicions al Cos d'Arxivers, que mai no s'arribaven a convocar... Mentrestant, alternava la monotonia de l'estudi amb

Ferrà amb la seva amiga Maria A. Salvà (la darrera per la dreta).

els versos i amb les seves famoses polèmiques periòdiques en defensa de *La ciutat que se'n va*. I encara li sobrava temps per anar a banyar-se al port tots els matins, jugar a tennis cada tarda i practicar l'alpinisme tots els diumenges i festes amb el seu germà (...). L'altra imatge que es repeteix més és la que coincideix a designar-lo majoritàriament amb l'adjectiu d'home íntegre. Així el recorden Francesc de B. Moll, Joan Pons, Josep Sureda i Joan Estelrich, entre d'altres. Aquesta és també la imatge que en conserven els joves intel·lectuals que s'integren en la migrada i clandestina Mallorca de la postguerra, des de Miquel Gayà, que ha prodigat ober-

tament el mestratge de Ferrà fins al jove i entusiasmada Llorenç Moyà, que anà a cercar-lo a la Biblioteca Provincial, on treballava l'any 1941, per mostrar-li els seus versos i obtengué la resposta d'un mestre rigorós i sincer: «Jo trob que no està prou madur... Per què no prova d'escriure en mallorquí?». Més enllà del normal abatiment de l'aspirant a poeta, Moyà confessa que es va encoratjar, la qual cosa denota l'enorme autoritat que Ferrà transmetia als més joves, a més Ferrà li descobrí els poetes catalans del moment: «Per a mi tot va ser nou i vaig començar a descobrir un món immens, ignorat per mi fins aleshores com per a la immensa ma-

joria dels mallorquins».

Si per als membres de la generació de 1917 Ferrà havia estat el líder indiscutible de les empreses culturals que compartiren fins al 1936 —des de la revista *Migjorn* a l'Associació per la Cultura de Mallorca, tot passant per la Lliga d'Amics de l'Art, Nostra Parla, el *Correu de les Lletres* i *La Nostra Terra*—, per als més joves, que després es convertiren en el grup de poetes de la postguerra, Ferrà havia exercit un mestratge difícil de substituir, i amb la seva mort se'ls plantejava el ja conegut dilema de la successió que Miquel Gayà il·lustra amb gran clariïtat en les seves memòries.

Tanmateix, l'èxit del mestratge de Ferrà està en la transmissió de la seva sensibilitat davant de qualsevol manifestació artística, i en l'afabilitat i el tracte delicat que tothom li reconeixia, per la qual cosa esdevengué un exemple als ulls que el conegueren, gaudiren de la seva amistat, l'enyoraren, un cop desaparegut, i es consolaren de la trista realitat de la seva desaparició amb les seves ensenyances i els seus versos.

Isabel Graña

Roldan

Cream espais para conviure

Eusebi Estada, 66-68

07004 Palma de Mallorca

Tlf.: (971) 20 98 13

Fax: (971) 75 38 50

- PLANIFICACIÓ I PROJECCIÓ D'ESPAIS
- EQUIPAMENTS PROFESSIONALS
- INFRASTRUCTURA
- COMPLEMENTS
- INSTAL·LACIONS INTEGRALS
- COL·LECTIVITATS
- BIBLIOTEQUES I ARXIVS
- HOTELERIA I RESTAURACIÓ
- GARANTIA POST-VENDA

El darrer període de la vida de Miquel Ferrà

Els darrers anys de la vida de Miquel Ferrà resultaren especialment difícils, per a ell i per a tots els amics que combregaven

amb els seus ideals de democràcia civilitzada, d'amor al país i de defensa de la llengua catalana.

Ja durant la Segona República se sentia inquiet davant els aldarulls freqüents —d'un signe i de l'altre— i, com tants altres catalanistes de dreta i de centre, no va aprovar l'actuació de Lluís Companys i del Govern de la Generalitat de Catalunya durant els fets del Sis d'Octubre de 1934.

Així i tot no deixà de banda la tasca d'activitat cultural i d'ambaixador de Mallorca a Catalunya i de Catalunya a Mallorca que havia duit a terme des de sempre i, a més de col·laborar a la revista *La Nostra Terra* i en altres activitats de l'Associació per la Cultura de Mallorca, tenia projectes d'acostament entre el Principat i les Illes que les circumstàncies no afavoriren gaire. El 1936, poc abans de l'esclat de la Guerra Civil, Joan Estelrich va recollir aquests projectes i els va convertir en la Comunitat Catalana Balear, una idea que en aquells moments no acabava d'entusiasmar Ferrà per les connotacions polítiques negatives que hi veia, però que no deixà d'acollir des de Barcelona —on dirigia la Residència d'Estudiants i on treballava a la biblioteca de la Universitat— i des de Mallorca, segons que ens consta per les cartes conversades amb el seu íntim

amic Joan Pons i Marquès. El projecte d'Estelrich, assumit per les altres autoritats catalanes, va

donar lloc al famós *Missatge de germanor* entre Catalunya i Mallorca, que rebé una resposta gairebé unànime dels intel·lectuals ma-

llorquins i que n'originà una altra dels valencians i fins i tot una dels menorquins, tot i

que aquesta darrera no va fer-se mai pública, a causa de l'esclat de la guerra. És

prou sabut que aquesta resposta al «Manifest del catalans» representà aviat un calvari per a tots els que l'havien signada, fos quina fos la seva filiació

política. Foren acusats de catalanistes i de separatistes, depurats de l'Adminis-

Ferrà va veure com els seus ideals eren atacats per les noves autoritats

tració i sotmesos a una vigilància constant fins molts d'anys després de l'acabament d'una guerra caracteritzada pel to anticatalà i per la virulència espanyolista. No cal insistir gaire en aquest fet, en el qual varen tenir una tèrbola intervenció els escriptors Llorenç i Miquel Villalonga, que publicaren a la premsa de Palma articles violents i absolutament inoportuns en aquell moment contra els signataris del «Manifest».

Miquel Ferrà, un dels *maïtres à penser* de l'anomenada *Escola mallorquina* i del grup de *La Nostra Terra* —ridiculitzats precisament per Llorenç Villalonga a la seva primera novel·la *Mort de dama*—, va sofrir especialment les conseqüències del clima de folia col·lectiva que planava sobre Mallorca —l'illa de la calma tradicional— des del 19 de juliol de 1936, precisament el dia que Ferrà havia tornat a Palma per passar-hi les vacances d'estiu, ignorant de tot el que es preparava. Va veure amb consternació com els seus ideals de sempre eren menyspreats i atacats amb duresa per les noves autoritats, va assitir a una dura repressió que va afectar alguns dels seus amics més propers —Francesc de B. Moll ens recordava que tractava de «cri-

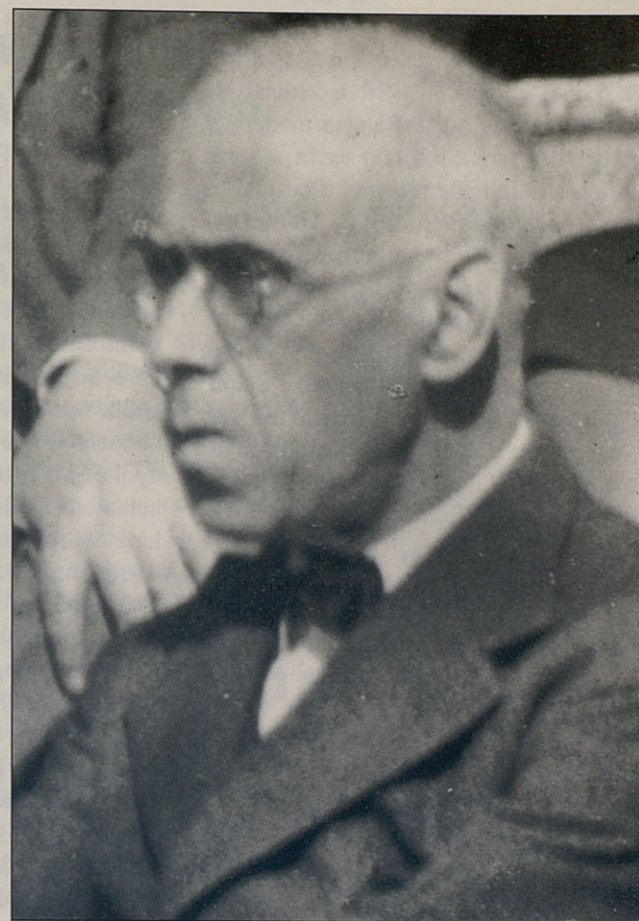
Miquel Ferrà retratat per Pérez de Rozas.

minals» els qui havien afusellat el batle de Palma Emili Darder, antic president de l'associació per la Cultura de Mallorca— i va constatar aviat que ell mateix era sospitós de catalanisme, en un temps en què Catalunya era confosa amb les autoritats de la Generalitat, amb la qual els revoltats de Mallorca es trobaven en guerra oberta.

Miquel Ferrà no fou empresonat ni afusellat, tot i que no mancaren els rumors alarmants en aquest sentit —i cal tenir ben present que aleshores la vida d'un home penjava d'un fil i tenia ben poca importància—, però per poder viure amb menys angoixa es va veure obligat, com el seus companys —després de parlar amb Llorenç Villalonga, segons explicava aquest mateix—, a signar un nou document, aparegut igualment a la premsa mallorquina, desolidaritzant-se de la Generalitat de Catalunya. I la humiliació encara no fou suficient: per aconseguir la presa de possessió de l'Arxiduc d'Hisenda de Palma al qual havia estat destinat —abans de passar a la Biblioteca Provincial, al col·legi de Montision, el 1937— hagué de publicar a la premsa un altre document individual en els mateixos termes. I no cal dir que hagué de veure que l'*Almanac de les Lletres* i *La Nostra Terra* eren suprimits de cop, que l'Associació per la Cultura de Mallorca era dissolta per les noves autoritats i que

Ferrà no fou empresonat ni afusellat, encara que no mancaren rumors

...

Ferrà, en els darrers anys de la seva vida.

havia el ferm propòsit d'espanyolitzar l'illa, amb la repressió i l'augment d'iniciatives nefastes de la Dictadura de Primo de Rivera.

No és estrany que el novembre de 1939

Ferrà escrivís

a la seva fidel amiga barcelonina Hermínia Grau: «També jo tinc, per vostès sols, alguna cosa que contar, més trista que alegre. Em sento espiritualment devastat, però sóc el que era i la meua fe i el meu amor el que sempre he estimat són els mateixos». I li remarcava, amb la repetició del que havia expressat en

poemes redactats en un autèntic exili interior: «Cal esperar que un dia s'alçarà, per nosaltres o pel qui ens vengui darrera, una alba nova i els nostres sofriments cobriran un sentit». Amb més realisme,

explicava al marit d'Hermínia Grau que passava per una «fase depressiva», la mateixa fase depressiva per la qual passaven tant Hermínia com l'amic comú Guillem Forteza, i aquesta depressió es va accentuar amb motiu de la mort de la mare de Ferrà, el febrer de 1943.

De tota manera, Miquel

«Si la literatura s'ha salvat a Mallorca ha estat gràcies a l'esforç de persones com ell»

...

Ferrà no es deixà vèncer pel descens i per la malenconia. Aprofitant les poques ocasions que tenia, va refer un petit nucli d'addictes a la literatura catalana, que d'una manera o una altra desitjaven un retorn a l'estat de coses anterior al 19 de juliol de 1936, estimulà vocacions de joves i de vells, organitzà reunions més o menys clandestines, promogué publicacions que havien de fer la viu-viu al marge de la censura del moment i, just abans de la seva mort —el 1947—, va poder veure que el curs de la Segona Guerra Mundial havia resultat desfavorable als feixismes i que a poc a poc s'obrien unes clarianes que permetien de recuperar si més no la possibilitat de publicar poemes en català a la premsa i de tirar endavant, amb problemes no sempre fàcils de resoldre, col·leccions de llibres de tota casta.

Si la literatura catalana s'ha salvat a Mallorca ha estat en bona part gràcies a l'esforç de persones que, com Miquel Ferrà, no perderen el coratge i eren capaces d'elogiar el 1943 la «llengua nostra ben-

volguda, / estimada més que mai, / que hem alçat davant els pobles / com senyera d'ideal, / que ja al front banyat de glòria / dus corona radiant», una llengua «a despit dels qui t'odien/ venerada en nostres cors».

Josep Massot i Muntaner

Mateu Morro

El llibre *La crisi de 1898 a les Illes Balear*, és una aportació bàsica a la coneixença d'un període crucial per a la història de les Illes Balears modernes. L'anàlisi d'Antoni Marimon es fa a partir d'una ingent labor de recerca, a la qual ha tengut l'encert d'incloure-hi Menorca i Eivissa, i això ja és important, però d'altra banda la seva aproximació no resta al nivell de la pura erudició històrica. Ben al contrari, Antoni Marimon és conscient que està davant un moment determinant en l'evolució de la història contemporània de les Illes Balears, i quan tracta d'entendre objectivament els fets ho fa amb una lúcida perspectiva de present i de futur del país.

1898 a les Balears

L'espanyolisme de finals del segle XIX a les Illes Balears era un moviment ideològic estantís, amb poca vida, que sobretot servia de cobertura ideològica als sectors dominants i els era útil en la seva mediació davant Madrid. L'estat de la restauració no comptava amb un suport popular massiu. No existien unes bases socials per a una identificació nacional unànime i homogènia. Els fets de les guerres de Filipines i Cuba, però, motivaren una nova onada de patriotisme espanyolista i castellanista. Més tard, un cop conculgada la desfeta d'aquell imperi colonial, aparegué el regeneracionisme i la generació dita del 98, que intentà construir un discurs de l'espanyolitat més concret, més introspectiu, sense trencar mai amb la ideologia imperialista, però ara molt més a la defensiva davant l'emergència regionalista de Catalunya i el País Basc.

L'espanyolisme de finals del XIX era assumit per les forces polítiques del sistema, i de bona part de les que es volien constituir en alternativa. És palesa, a aquests efectes, la penúria ideològica del socialisme i del republicanisme. El PSOE, fundat a Madrid el 1879, tot i estar en contra de la guerra colonial, mai no va comprendre la causa dels independentistes cubans. Gran part del repu-

blicanisme era colonialista. Tan sols els federals foren favorables a l'autonomia o la independència de Cuba. Antoni Marimon ens mostra aquestes realitats, i conclou que la posició del partit Unió Republicana, molt bel·licista, fou la mateixa que la dels liberals i la dels conservadors, i fins i tot que la dels carlistes. Aquestes posicions colonialistes admetrien, salvant les diferències, una comparació amb les de l'actual oposició marroquina davant la descolonització del Sàhara. Però la pèrdua de les darreres colònies és també una dura sotragada en el procés d'instauració d'una identificació nacional espanyola. Si d'una banda provoca l'onada regeneracionista, de l'altra aixeca la primera volada del regionalisme i el nacionalisme. La derrota militar espanyola de 1898 va fer que els mitjans de comunicació i els grups dirigents constataessin el fracàs de l'estat espanyol, i la impopularitat de la guerra entre els sectors populars és ben evident. Aquell estat, fins i tot a la guerra, era massa anacrònic i classista (els més rics podien evitar el servei militar amb la redempció en metàl·lic o cercant un substitut) com per a suscitar l'entusiasme del poble cap a les seves empreses guerreres.

L'aparició del regionalisme polític és a la primera línia de l'anàlisi d'Antoni Marimon. Destaca el moviment de les Cambres de Comerç a partir de l'assemblea de Saragossa de 1898, tot i la indiferència de la Cambra Agrícola Balear i de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Palma, controlades pel caciquisme insular. En el debat econòmic hi apareix un tema actual: la petició d'un port o una zona franca i l'establiment d'un concert econòmic amb l'estat. L'Ajuntament de Palma demanà ambdues coses l'octubre de 1898, i la Cambra de Comerç donà suport al concert econòmic. Però Antoni Marimon assenyala el fracàs tant de la via de la reivindicació econòmica com de la via regionalista. Cap al 1904 la generació modernista ja estava desfeta. Tot i l'interès dels moviments ideològics de l'època, entre els quals hi destaca amb llum pròpia l'obra periodística de Miquel dels Sants Oliver, en el període 1885-89 el poder mai no es va veure seriosament amenaçat, i el resultat fou la continuïtat dels mateixos patrons de caciquisme i dependència que havien caracteritzat els anys anteriors a la guerra colonial.

31 de desembre, per la sobirania nacional

La Diada Nacional de Mallorca del 31 de desembre es presenta animada. Diferents col·lectius i institucions han programat els seus actes. L'Obra Cultural Balear organitza actes a Palma i a la Part Forana, a més de la tradicional Nit de la Cultura. Diversos ajuntaments han previst actes i conferències. Els partits i col·lectius nacionalistes, per la seva banda, també munten el seu programa. Els dies 27, 29 i 30, hi haurà distribució de senyeres quadrabarrades

a la Rambla. Dia 27, Passacarrers per Palma anunciant els actes nacionalistes. Dia 28, acte central, a partir de les 11, del PSM-Nacionalistes de Mallorca, a Sa Feixina, amb col·les de xeremiers, ball de bot, castellers i coral. Dia 29 a les 20,30, conferència dels historiadors A. Quintana i A. Marimon, a la Casa de Cultura, "El 31 de desembre a la història de Mallorca". Dia 30,

Ofrena floral a l'estàtua del rei En Jaume. Més tard concentració de joves nacionalistes, a les 12 de la nit, davant el Consolat de Mar. Dia 31, a les 10, a la Plaça de Cort, festa de l'Estendard. El mateix dia, a les 6 de l'horabaixa, hi haurà una manifestació unitària sota el lema "Per la Sobirania Nacional".

Sa Pobla a Gràcia

L'Associació Cultural Albopàs, presidida per Antoni Torrens, que acaba d'organitzar una exposició de reproduccions dels instruments musicals del Pórtico do Paraíso de la Catedral d'Ourense, i la III Trobada de Xeremiers de Mallorca, a la Plaça Major de Sa Pobla, està duent a terme una fecunda labor en el terreny de la difusió de la festa i la música tradicional de Mallorca. El proper 31 de gener, a la Plaça del Diamant i a la Plaça de la Virreina de Barcelona, es tornarà a celebrar, com des de fa sis anys, la trobada "Sa Pobla a Gràcia". A la festa es repartiran 200 ximbombes, i hi haurà menjar per a 5000 persones (500 kg de llonganissa, 500 kg de botifarró i 500 pans), a més d'una nodrida representació de ximbombers poblers. Al Teatre Artesà de Barcelona, escenari del cicle Tradicionari dedicat a la música tradicional dels pobles del món, el dijous dia 29 hi haurà una actuació d'Antoni Roig i Al-Mayurka, el divendres 30 actuarà Sa Ximbomba Atòmica i el dissabte 31, dia del fogueró, hi haurà festa i ballada amb Al-Mayurka.

Competències en Educació: Una fita plena d'incertesa

Quan el gener de 1998 es produeixi el traspàs de les competències d'educació, entrarem en una nova etapa de la història de la nostra autonomia. El Govern tindrà al seu abast esdevenir més govern, aprofundint en la descentralització i la sobirania política, i aprofitar l'increment quantitatiu per provocar un canvi qualitatiu a favor de l'autogovern, o per contra, desnaturalitzar el procés i reduir-lo a una acumulació de personal i pressuposts.

Les xifres del traspàs són: 40.800 milions de dotació, competències directes sobre 6.800 professors, 140.000 alumnes de primària i secundària i unes 500 escoles, de les quals unes 300 són públiques i 200, privades. En la dotació s'hi inclouen 1500 milions de pessetes per a dur a la pràctica la normalització lingüística. A més, com és sabut, l'acord implica la cessió automàtica del 30% de l'IRPF (uns ingressos addicionals de 10.341 pessetes).

En el món educatiu hi ha preocupació, ja que es parteix d'una realitat en què les Balears són una de les comunitats autònomes on es dedica menys doblers per alumne a l'educació. De les dades del període 1980-1992 s'infereix que, pel que fa a la relació entre despesa educativa i nombre

d'habitants, les Balears ocupen el penúltim lloc. La xifra de 40.800 milions no és la que resulta d'aplicar a les Balears la despesa mitjana estatal per alumne, que ens situaria en 47.000 milions, que amb normalització lingüística i inversions ens duria a 57.000 milions. Si, la comparació l'efectuam, amb les comunitats autònomes amb llengua pròpia la desigualtat encara és major. Però segons Ferrer no és realista considerar la despesa mitja per alumne, sinó que s'ha de partir dels 35.500 milions que són la quantitat gastada fins ara pel ministeri a les Balears. Partim, idò, de l'acceptació d'una situació deficitària que fa difícil l'assoliment d'un ensenyament de qualitat i l'aplicació de la Reforma. Amb tot, el volum econòmic de la transferència és important, i la seva quantia no fa impossible millorar la qualitat de l'ensenyament, que sempre dependrà de la gestió posterior a la transferència.

Però la principal queixa dels ensenyants se centra en el poc diàleg que s'està produint en aquesta fase culminant de l'assumpció de les transferències. Sindicats i administració encara no s'han reunit, i hom té la impressió que tot està molt verd, lluny de la imatge de planificació que es vol oferir, i sobretot que s'està

actuant amb una prepotència que no fa cap bé als nous gestors. No cal dir que l'ombra d'un home com Javier Cubero, Director General del Personal Docent, sorgit de les més fosques entranyes del canyellisme, que es dibuixa com l'home fort de la conselleria, no dóna gaire credibilitat a la nova gestió educativa balear.

Es tem, també, que el Govern traslladi la seva inconseqüència lingüística a l'ensenyament. La voluntat de normalitzar a nivells concrets de projecte lingüístic de centre, sobretot dins les escoles privades, és, si més no, dubtosa. Sembla que la ideologia oficial de l'equip és allò que ells anomenen "bilingüisme". Dit en paraules del conseller Ferrer: "El nostre és un model educatiu bilingüe, en el qual es garanteix l'aprenentatge de les nostres dues llengües oficials: el català, propi de les Illes, i el castellà. En aquest sentit ens diferenciam de les opcions que han pres altres comunitats amb llengua pròpia. El model basc va optar per una doble xarxa de centres, i el model català ho va fer per la immersió lingüística. Crec que cap d'aquestes vies s'adapta al que la nostra societat ens demana". "Es volen evitar enfrontaments socials i problemes", segons es diu a la revista "Quaderns d'Educació". En declaracions a la revista "Ona", Ferrer afegeix una afirmació il·lustradora: "El preu que hem de pagar en favor de la nostra llengua és no anomenar-la". Una

lectura més profunda d'aquestes insinuacions seria que no es vol importunar els poderosos interessos partidaris a ultrança de la castellanització per activa i per passiva.

Vet aquí el cúmul de contradiccions que surten a mesura que s'acosta dia 1 de gener. Un Govern que es reforça sobre un eix, l'educatiu, que està lluny d'ocupar un lloc prioritari en la cosmovisió del conservadorisme mallorquí; unes competències decisives per al futur de la llengua catalana efectuades en un moment en què no se sap si continuar amb les provatures blaveristes/gonellistes; l'entrada d'un sector públic d'alta sensibilitat sota l'esfera d'influència d'un partit molt dependent d'importants interessos privats; la col·locació al davant del procés de persones avesades a fer les feines delicades del canyellisme; la pobresa d'un model educatiu més o menys camuflada amb tòpics sobre l'ensenyament de llengües i la millora de la formació professional. Què en sortirà de tot això? El temps ens ho dirà. Certament cadascú jugarà les seves cartes, uns en un sentit i els altres en un altre, però, sigui quin sigui el resultat final, per primera vegada a la nostra història contemporània la societat balear disposarà de la possibilitat de fer servir el sistema educatiu d'acord amb les seves necessitats i aspiracions. Cap incertesa no ens pot privar de celebrar l'esdeveniment.

Mateu Morro i Marcé

- La inversió de l'Estat espanyol en matèria d'institucions culturals de capçalera, uns 20.000 milions de pessetes, segons el Secretari d'Estat de Cultura, Miguel Ángel Cortés, es dedicarà a la protecció i la restauració del patrimoni històric artístic, arxius, biblioteques, museus i altres institucions culturals de "tot Espanya". És a dir, s'invertirà a El Prado, Centro de Arte Reina Sofía i col·lecció Thyssen-Bornemisza, de Madrid; el Museo Nacional de Escultura de Valladolid; l'Arxiu de Simancas i el Centre d'Estudis de la Guerra Civil de Salamanca.

- El Govern espanyol ha suprimit els plans d'acció especial, destinats a ajudar les zones deprimides o amb dèficits d'equipaments. El Pla de Mallorca s'havia beneficiat amb 1200 milions en infraestructures entre el 1994 i el 1997, i ara era possible estendre'l a la Serra de Tramuntana. Madrid ho ha suprimit tot d'un cop de ploma. Una vegada més seguim sense un reconeixement dels desequilibris territorials i sectorials interns, i privats dels canals de finançament escaients per afavorir la inversió pública.

- La revista Ona-Quadern de Debat va complir cinc anys i 50 números. Dirigida per Sebastià Verd i editada per Fundesba, SL, en aquests temps, s'ha caracteritzat pel rigor en la selecció i tractament dels temes, i per la qualitat general de la informació. Ona ha complert una funció important, i la seva col·lecció constitueix un document molt útil per apropar-se als grans reptes d'actualitat de la societat mallorquina.

- Creix la maror espanyolista a l'interior del PSOE. A la reunió del Consell Federal del passat mes de novembre, un sector del partit no va acceptar de bon grat la posició contrària al decret d'humanitats impulsat pel Ministeri de Cultura. Segons aquest sector assegurar l'ensenyament de la Història d'Espanya és tan essencial des d'una perspectiva d'esquerra com de dreta. D'una banda, culpaven el govern del PP del "desordre autonòmic", però, de l'altra, plantejaven una autocrítica interna demanant un major compromís espanyolista del PSOE, i fins i tot un funcionament intern més centralitzat.

- El secretari general del PSOE, Joaquín Almunia, per la seva banda, a la inauguració d'un local del seu partit a Sestao va dir, reprenent tesis defensades per Fernando Savater, que "els nacionalistes viuen de contar històries", raó per la qual tenen a la història "més por que a una ennigulada". Segons ell, els dirigents del PP "no són els únics que volen blanquejar la seva història" - en referència a la intenció d'esborrar el seu passat franquista-. "També els nacionalistes bascos i els catalans la manipulen inventant-se una sèrie de coses davant el que denominen l'imperialisme espanyol", va dir.

- S'acaba de publicar un compacte amb tonades interpretades efectuades a la I i II Trobada de Xeremiers de Sa Pobla, els anys 1995 i 1996. Han col·laborat en l'edició l'Ajuntament de Sa Pobla, la Fundació Àrea de Creació Acústica, Traditio: Ars, l'Associació Cultural Albopàs i la Comissió de Cultura i Patrimoni Històric del Consell Insular de Mallorca. La direcció artística de l'edició, l'ha efectuada Rafel Moll Serra. Hi ha un total de 37 peces musicals, amb una durada de 77'16".

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

PETROF

Plouen, plouen... urbanitzacions ... urbanitzacions... urbanitzacions

Des de fa mesos és impossible trobar picapedrers a Mallorca. No tan sols no hi ha un atur real, sinó que a hores d'ara s'està produint l'entrada en tromba en el mercat de treball mallorquí de

problema de la sostenibilitat del model. Miquel Vicens, president del Foment de Turisme de Mallorca, opinava recentment que el sistema és "massa permissiu, permetent més hotels, més finques, més cases, més cotxes de lloguer, més

territori".

Belles paraules. La realitat, però, sembla que es mou per altres dreceres. Hi ha una allau desfermada de nous projectes urbanístics, quasi tots amb el suport del PP, i molts amb el suport d'UM i PSOE. A Artà, la

sembla que va endavant, i a Es Pujol, promogut per l'empresa alemanya Berkort, es pretén construir un complex amb capacitat per a 3500 persones i camp de golf. El PP va votar en contra de la prescripció d'acreditar el subministrament d'aigua. A Ses Salines, el majorista de viatges alemany LTU vol construir 190 xalets a Son Manresa, sobre 270.000 m2 de sòl rústic. Des de l'Ajuntament de Ses Salines estan disposats a tramitar l'interès social. A Lluçmajor, la revisió del PGOU es proposa fomentar els camps de golf i els ports esportius. Contempla els plans parcials de Regana i Tolleric. El Pla parcial de Regana, promogut per l'empresa britànica Farshe, inclou un camp de golf i una urbanització sobre 150.000 m2, amb 3500 places residencials. El PP també votà en contra de l'acreditació del subministrament d'aigua. A Son Antem, la cadena Marriott i els especuladors illencs d'Orenol volen fer-hi un balneari, un hotel de luxe i 232 apartaments de multipropietat. El camp de golf ja hi és. A Marratxí, Festival Park Designer Village hi construeix un centre comercial de 50.000 m2 de superfície i 24 cinemes de la multinacional AMC, sobre una zona d'interès paisatgístic i ecològic. A Campos, on l'administrador de Terrusan, l'empresa que sol·licità la llicència

Urbanització de Son Quint, a Palma. En aquesta zona es vol fer un camp de golf.

multitud d'operaris i empreses de la península. L'explosió de la construcció i la bona temporada turística actuen com a motors de l'economia balear. En aquest context, la previsió de creixement per a l'economia mallorquina de cara a 1998 és de prop del cinc per cent del PIB (el doble de la previsió estatal). L'eufòria de la construcció, però, posa sobre la taula el

carrils d'autopistes, més de tot". Per la seva banda, Antoni Munar, gerent de la Federació Hotelera, afirmava que "s'està arribant al caire just del col·lapse, al límit urbanístic". El President del Govern Balear, Jaume Matas, no es quedava endarrere, en el sopar del Foment del Turisme, deia: "Hem de tenir absolutament clar que s'ha acabat el consum indiscriminat de

nova urbanització d'Es Canons significarà almenys l'edificació de 2000 noves places turístiques ran de mar, sobre una zona excepcional pels seus valors paisatgístics i ecològics. A Palma, a Son Quint i Son Muntaner es vol fer un camp de golf sobre un terreny de 800.000 m2, i una zona annexa passarà a esser urbanitzable. A Santanyí, la urbanització de Sa Talaiola

d'obres per construir a Ses Covetes, diu que "coneguts" seus a l'Ajuntament li digueren que no hi havia cap problema per construir els 68 apartaments, es projecten tota una sèrie d'invasions turístiques residencials del sòl rústic: a Sa Vinnyola, a Son Baco i el nou complex hotelier de Sa Barrala devora Es Salobrar de Campos.

Com es pot constatar les paraules del president Jaume Mates no destaquen per la seva veracitat. En tot cas hauria de corregir: "s'ha acabat el consum indiscriminat de territori, llevat que els urbanitzadors siguin els nostres amics". Tan sols l'autopista de Manacor implica el consum de 400 Ha. de sòl rústic. A aquest pas quan s'aprovin les Directrius d'Ordenació Territorial no hi haurà ja quasi res

a ordenar.

Per si fos poc, el propi Govern urbanitza a Son Espanyol directament amb fons públics i finançament europeu. El conseller Antoni Rami es vana de l'operació especulativa del Parc Bit: ho compraren per 300 milions, i ara, un cop requalificat com a urbà, en val 2000. La innovació telemàtica del Govern consisteix a gastar milions de pessetes en compra, publicitat, projectes, promoció, rehabilitació i infraestructura d'una gran urbanització en sòl rústic, mentre molts de municipis de Balears no disposen d'un adequat servei telefònic o quan hi ha llamps s'apaga el llum.

Es vol dur endavant la gran pensada de construir una residència per a alts càrrecs en una zona verge de gran valor ecològic, al Cap Pi-

nar. Mentrestant moltes possessions cauen o s'han de vendre a compradors alemanys, i la política de compra de sòl a les àrees naturals de més interès roman congelada des de fa anys.

En aquest quadre general, en el qual la despesa pública s'adreça a fer malbé els actius territorials i paisatgístics, l'actuació del Consell Insular de Mallorca en alguns casos ha refrenat l'allau d'especulació. Malgrat les contradiccions i les incoherències, la Comissió Insular d'Urbanisme ha estat l'única instància tècnica política que ha returat un poc les ànsies urbanitzadores. La tendència fàcil a llevar-se de damunt els problemes i culpar el Govern Balear hi és, però si més no hi ha una certa tònica de racionalitat urbanística. A hores d'ara encara manca

perspectiva perquè la majoria de contenciosos segueixen actius, però almenys encara no s'han resolt tampoc a favor de l'especulació. En aquesta direcció la no concessió de l'interès social a les dues pedreres de Can Rosselló i Sa Garriqueta Rasa, d'Establiments, és una passa positiva.

Tot plegat ens ofereix un panorama caracteritzat per les ànsies especuladores i la voluntat d'aprofitar la conjuntura econòmica favorable al negoci urbanístic. Sobretot de banda d'un capital internacional (britànic i alemany) que mostra les dents de la seva voracitat, a cavall de les connivències amb determinats grups polítics i la col·laboració dels especuladors illencs. La pluja d'urbanitzacions amenaça, obriu el paraigua. **EM**

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

**VENDA DE PIANOS
VERTICALS I DE COA**

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
FURSTEIN • GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH
KEMBLE • KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROFF • PFEIFFER • PLEYEL
RAMEAU • RÖNISCHE • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SOHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS

(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

ARA FA 20 ANYS

Flors per al Congrés de Cultura Catalana

Enguany se celebra el vintè aniversari de la celebració del Congrés de Cultura Catalana, la primera expressió pública

i popular de reivindicació de la catalanitat després dels anys *grisos* de la dictadura franquista.

congrés de cultura catalana

congrés /pl. -esos/ m 1 / Reunió o assemblea de persones erides a debatre sobre algun afer. 2 esp Reunió d'estudiosos, científics, tècnics, professionals, etc. per a l'expressió, confrontament o simple exposició de diversos temes i qüestions de llur especialitat. ... 2 Assemblea o parlament.

cultura /f 1 / Conreu de la terra. 2 esp Conreu dels coneixements i facultats de l'home. 3 Conjunt d'expressions literàries, històriques, científiques o qualsevol altra mena que hom posseeix i fruct d'estudi i lectures, de viatges, etc. Quan es tracta d'una cultura especialitzada hom parla també de cultura general. 2 ANTROPOL. Conjunt de tradicions (literàries, històrico-socials i científiques) i de formes de vida (materiales i espirituals) d'un poble, d'una societat o de la humanitat. Sovint hom ha entès equivocadament com a sinònim, però en realitat s'ha de considerar-ne la diferenciació ...

català-ana 1 / adj Català o pertanyent a Catalunya o als Països Catalans. 2 adj Natural de Catalunya o dels Països Catalans. 3 m i f 10 / Habitant d'aquest poble, de llengua catalana o de Catalunya. 4 m i f 10 / Habitant dels Països Catalans. Fins al segle XIX aquest gentilici tingué una connotació negativa, ja que es considerava una paraula del corrent *Catalunya* i no de la constitució dels regnes de Mallorca, València, ...

El Congrés va significar una gran explosió de la cultura reprimida durant quaranta anys per la dictadura del general Franco i va consistir en un extens programa d'actes culturals de defensa, reivindicació i promoció de la cultura catalana en el

seu sentit més ample, que tengué lloc arreu dels Països Catalans entre el 1975 i el 1977, tot i que donà lloc a moltes activitats posteriors i va ser bressol d'algunes associacions que encara avui perviuen. Els orígens del Congrés, cal situar-los en una iniciativa

del Col·legi d'Advocats de Barcelona, el 1975, coincidint amb el moviment popular de vindicació de l'ús públic i escolar del català. S'establiren 25 àmbits d'actuació que abastaven la totalitat de la cultura. El president d'honor del Congrés va ser Jordi Rubió i

Balaguer i hi va haver quatre vicepresidents (per les Balears ho va ser Francesc de Borja Moll) i també es creà una comissió permanent, formada per vuitantacinc entitats representatives del territori lingüístic. Així mateix, el consell de cada àmbit estava format per

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

**ES
REFUGI**

20è ANIVERSARI
VIA SINDICAT, 21 (pati interior)
Antic Edifici del Sindicat Forà
Tel. 71 67 31 • Palma

Diada per l'Autonomia del 29 d'octubre del 1977.

Fragment d'un dels cartells anunciadors d'actes del Congrés.

membres de totes les terres de parla catalana. A més del secretariat cultural, que tenia la seu a Barcelona, es crearen dos secretariats territorials a València i a Mallorca.

El Congrés a les Balears

El 27 de juny de 1976, es presentava a Mallorca, amb una festa popular a la plaça Major de Palma, el Congrés de Cultura Catalana. El Congrés comptava amb el suport de

la majoria de forces polítiques, socials i culturals illenques i la implicació dels intel·lectuals. L'acte de

la plaça Major va tenir continuïtat amb tot un seguit de presentacions a diversos pobles i nombrosos actes d'àmbits sectorials que culminaren

amb l'acte final de l'àmbit de Producció Literària, que es va celebrar a Lluc el 30 d'octubre de 1977.

Les campanyes i les activi-

tats amb més ressò a Mallorca foren: les campanyes per recuperar les institucions pròpies i per l'ús oficial del català, la trobada pedagògicolingüística de Gràcia, les setmanes de llengua catalana i de cinema mallorquí, la Diada pagesa de Sant Joan, l'exposició *Per l'autonomia* a la galeria 4 Gats, de Palma, l'homenatge a Gabriel Alomar i sobretot la iniciativa de la

Diada per l'Autonomia del 29 d'octubre del 1977, en l'organització de la qual tengueren un paper decisiu

les forces polítiques democràtiques.

En els diversos actes organitzats en el marc del Congrés, hi participaren prop de 45.000 mallorquins i

devers 800 hi treballaren en diferents tasques.

El 1979 es va crear la Fundació Congrés de Cultura Catalana, encarregada de

Es crearen dos secretariats territorials: a València i a Mallorca

45.000 mallorquins participaren en les activitats del Congrés

**esco
leta**
Gianni Rodari

**Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina**

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 29 90 86

**esco
leta**
Gianni Rodari

Els noms

El vicepresident per les Balears del Congrés de Cultura Catalana va ser Francesc de Borja Moll; el secretari general tècnic, Antoni Serra Bauçà, ajudat per Xavier Garcia-Cassanyes.

Els delegats d'àmbit varen ser:

Llengua: Aina Moll

Estructura educativa: Maria Collado

Recerca: Bartomeu Barceló

Història: Sebastià Serra

Estructura Social: Pere Barceló

Economia: Pere Carlos

Estructura sanitària: Antoni Avellà

Agricultura: Bartomeu Fiol

Turisme: Miquel Àngel Riera

Cinema: Vicenç Matas

Literatura: Antoni Serra

Antropologia i Folklore: Josep Antoni Grialt

Mitjans de comunicació: Assumpció Cortès

Ordenació del territori: Josep Palau

Teatre: Antoni Rotger

Fet religiós: Pere Llabrés

Fragment d'un dels cartells del Congrés.

persones –Xavier Garcia Cassanyes, Antoni Mateu, Biel Majoral– i de setmana en setmana s'hi afegia més gent, des de mestres fins a escoltes i plàstics, per aconseguir aquella presentació sonada a la plaça Major, pel juny del 76, que va comptar amb la presència de més de sis mil persones. Va ser una acte important i multitudinari. I n'havien de venir altres més: a Pollença, Campos, Montuïri, etc. O aquella famosa trobada d'ense-

nyants a Gràcia –més de tres-cents mestres i professors s'hi varen congregar– o els actes de cloenda el 1977, que causaren un vertader impacte, si hem de fer cas dels diaris de l'època».

Per això en aquest vintè aniversari, moltes persones pensen que, malgrat el títol del llibre d'Antoni Serra, el Congrés de Cultura Catalana i els seus organitzadors mereixen, si més no, un ram de flors.

Tomeu Martí

dur a terme les iniciatives que s'hi proposaren.

Cal destacar, entre les hèrències més importants que va deixar el Congrés, les diverses entitats que nasqueren en el seu si, com l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana o la U-

nió de Pagesos de Mallorca. El Congrés de Cultura Catalana va ser un factor creador d'il·lusió, com descriu Antoni Serra, secretari general tècnic del Congrés a Mallorca, en el seu llibre *Gràcies, no volem flors*: «El fet és que un parell de

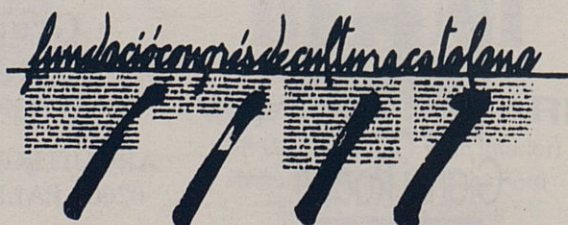
FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura
estam al vostre servei

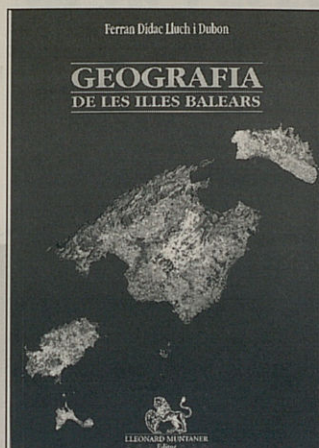
Demaneu informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B, 07012 PALMA

EL MIRALL

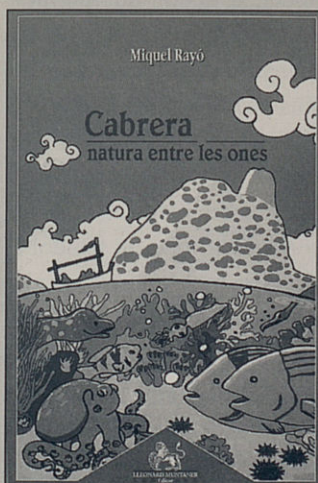
AMB EL SUPORT DE

Novetats

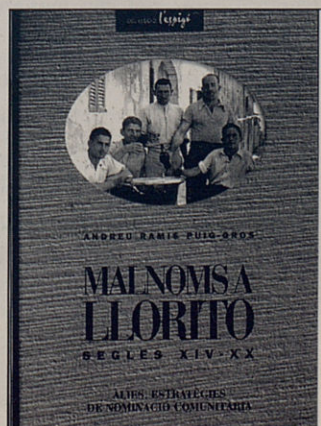
Lluch, Ferran Didac
Geografia de les illes
Balears
3.000 PTA

Rayó, Miquel
Cabrera, natura entre
les ones
1.100 PTA

Gili, Antoni
Aportació al cançoner
popular de Mallorca
Volums I, II, III i IV
2.325 PTA

Ramis, Andreu
Malnoms a Llorito
3.500 PTA

Born de llibres

Sant Miquel, 55
Tel. 71 03 04 - 72 75 40
07002 Palma de Mallorca

Joan Estelrich i Artigues

(Felanitx 1896 - París 1958)

Felanitxer, menorquí, mallorquí, català, europeu. Mallorquinista, catalanista, europeista. Liberal, conservador, nacionalista. Organitzador, dinamitzador, bon vivant, excel·lent gourmet. Director d'empreses editorials, de diaris, assagista i periodista. Intel·lectual noucentista i amic dels escriptors de l'Escola Mallorquina. Coneixedor de la intel·lectualitat europea de l'època. Amic i enemic de mossèn Antoni Maria Alcover. Conspirador, espia, propagandista contra Primo de Rivera i a favor del Moviment. Anticomunista. Teòric del regionalisme-nacionalisme mallorquí. Polític influent de la Lliga, diputat per Girona. A sou de March. A sou i braç dret de Cambó. Delegat d'Espanya a la UNESCO.

Joan Estelrich, el gran desconegut a Mallorca. El centenari del seu naixement ha estat aprofitat pel Consell de Mallorca per retre-li memòria i publicar-ne una *Miscel·lània*. Estelrich és un dels grans personatges de la història de Mallorca, dels Països Catalans, d'Espanya i d'Europa que no podem deixar abandonat. El 1917 fou un dels impulsors del jove nacionalisme mallorquí a través de les pàgines del setmanari *La Veu de Mallorca*, on exposà la seva idea d'una Mallorca amb memòria històrica, amb uns plantejaments polítics propis i deslligats del centralisme i de la pràctica caciquista, des d'una postura que es podria qualificar de centre-dreta catòlica, però alhora innovadora dins els esquemes corruptes d'aleshores. Mallorquinisme i catalanisme són dues característiques indivisibles del seu pensament.

El 1921 dirigí la primera etapa del diari *El Día*, fundat pel contrabandista i financer Joan March, en Verga. Mentrestant havia estat encarregat pel polític de la Lliga, i després també financer i mecenes, Francesc Cambó, per dirigir una de les seves empreses culturals, la Fundació Bernat Metge.

Durant la Dictadura de Primo de Rivera, conspirà i féu propaganda contra aquest règim a París, entre el món cultural i polític francès i europeu. També participà a la Societat de Nacions de Ginebra en els debats sobre minories ètniques i nacionals i del dret dels catalans, com d'altres pobles d'Europa sense estat propi, a disposar d'ells mateixos, a la recerca de vies de diàleg i d'organització basades en el respecte i la tolerància entre les nacions sense estat i els estats-nació existents.

La Segona República Espanyola fou un moment crític i perdut per a les seves idees. La Guerra Civil significà un decantament pel bàndol rebel i contra la República. El seu paper

com a propagandista del règim de Burgos entre els conservadors europeus es pot considerar importantíssim de cara a aturar el suport dels països occidentals cap a la República.

Hem passat una època, des de la Transició Democràtica a Espanya, que la memòria dominant ha mitificat les esquerres durant la República i, sobretot, durant la Guerra Civil. Abans, durant el franquisme, s'havia imposat la versió salvadora de la "España Nacional" i del seu "Movimiento Liberador".

Ara la cosa està canviant. Tot i això, tampoc es tracta d'explicar que tots eren culpables durant la Guerra Civil i que, de desastres i matances injustes, n'hi hagué en ambdós bàndols. Això és cert, però no del tot. Joan Estelrich no és més que un de tants catalanistes conservadors que cregué, o no li quedà més remei que creure, que l'aixecament militar serviria per acabar amb l'anarquia col·lectivitzadora i els crims dels rojos contra capitalistes i capellans, però que després es restauraria una democràcia liberal que permetria la recuperació de l'autonomia catalana així com el definitiu despertar dels mallorquins. Joan Estelrich fou un dels més importants mallorquins-catalans que lluità per aconseguir els objectius just aquí esmentats. Estelrich fou un de tants que s'equivocà. Estelrich, tot i la seva preparació intel·lectual, errà de dalt a baix en les seves anàlisis.

Amb Joan Estelrich tenim la constatació que un bàndol i l'altre no eren monolítics. Ni uns eren tots feixistes, ni els altres tots rojos. Ni uns eren tots espanyolistes, ni els altres tots separatistes.

Joan Estelrich s'equivocà de bàndol o tal vegada no n'hauria d'haver pres. Podia haver fet altra cosa? Els republicans, els dipositaris de la legitimitat popular i democràtica, forçats pel cop d'estat militar de juliol del 36, no pogueren contenir el poder anarquista i comunista en plena revolució. Vist en perspectiva històrica sembla que tot fou inevitable, donada la cojuntura espanyola i internacional.

Cent anys deprés del seu naixement, cal recuperar-ne la biografia. Vuitanta anys després dels seus inicis nacionalistes (1917), moltes de les seves teories són encara vigents. El nacionalisme mallorquí actual n'és un hereu directe. Necessitam conservar la memòria en tots els sentits. La investigació històrica de Joan Estelrich i la difusió del seu pensament i la seva actuació, amb les contradiccions incloses, són molt necessàries.

Bartomeu Carrió

XXXV ANIVERSARI

FULL INFORMATIU

Núm 23. Des. 1997. C/ de la Imprenta, 1. 07001 Palma. Tel 72 32 99. Fax 71 93 85. Dipòsit legal: PM 494 - 1991

Ha sortit el llibre «10 anys de premis 31 de Desembre»

L'Obra Cultural Balear acaba d'editar un llibre únic per retre homenatge a les persones i col·lectius guardonats al llarg d'aquests deu anys de premis 31 de Desembre, uns guardons que s'instauraren l'any 1987 amb motiu del XXV aniversari de la fundació de l'entitat. En aquells moments la realitat de Mallorca requeria l'aparició d'uns premis d'acció cívica, d'estímul a les iniciatives individuals o col·lectives que tenguessin sentit de país, atesa la necessitat de reforçar els mecanismes socials de defensa de la llengua i de construcció nacional del poble mallorquí.

Des d'aleshores han passat deu anys i moltes persones i entitats han estat mereixedores dels diferents premis—Gabriel Alomar, Emili Darder, Josep Maria Llompart, Francesc de Borja Moll, Bartomeu Oliver, Miquel dels Sants Oliver i Bartomeu Rosselló-Pòrcel— en reconeixement a la seva aportació artística o a la seva dedicació i fidelitat en la defensa de la llengua i cultura del territori de parla catalana.

Amb motiu dels deu anys de premis, l'OCB ha volgut recollir en una publicació la trajectòria de totes aquestes persones i entitats que, des dels seus diferents àmbits d'actuació, han realitzat una feina no sempre prou reconeguda.

El llibre "10 anys de premis 31 de Desembre (1987-1996)", en edició a

cura de Josep Maria Magrinyà, recull les biografies dels premiats, la ressenya de les obres guardonades, la història de les entitats i els col·lectius—amb una especial referència a la seva dedicació a la difusió i la defensa de la nostra entitat— amb la finalitat de divulgar la tasca que, amb sentit de país, han duit a terme des de tots els sectors socials.

El llibre té prop de 300 pàgines i compta amb un àlbum dels premis, amb fotografies en color i en blanc i negre. La coberta és obra de Gabriel Thomàs.

Homenatge a Camus

Enguany, en què s'han complert els XXXV anys de vida de la nostra associació, hem volgut retre homenatge dins la Nit de la Cultura a Albert Camus, coincidint així mateix amb la publicació a Espanya de la seva biografia més completa, que documenta a més a més l'ascendència materna totalment i exclusivament menorquina fins al punt que Olivier Todd, el biògraf, es veu obligat a dir que "l'estirp espanyola de Camus és oriunda de les Balears i, per tant, més catalana que castellana".

Ens semblava que les illes Balears devien aquest reconeixement a Camus, no només perquè per la seva sang corria un cinquanta per cent de sang menorquina. S'havia de reconèixer la vàlua literària d'un dels escriptors moderns que ha gaudit en aquest segle de major influència i difusió, el pensador i l'home ètic que des de l'ateisme propugna un ideal que salvaguarda els més alts principis morals i es fa sentir amb tanta major evidència com més absurd és el món, la vida i la naturalesa de l'esser humà.

Catherine Camus, filla de l'escriptor, envià un missatge als assistents a la Nit. Abans, lamentant no poder esser-hi present per mor d'una malaltia, havia escrit a l'Obra Cultural Balear: "Je vous remercie de votre lettre, qui m'a beaucoup touchée. Je suis très heureuse que les Iles Baléares rendent un hommage à mon père dont, effectivement, l'ascendance maternelle est purement minorquine". I acabava dient: "Je vous prie d'agréer, cher Monsieur, l'expression de mes très cordiales salutations et de croire en mes sentiments de profond sympathie pour votre pays".

Premi Emili Darder Joan Melià Garí

El Premi Emili Darder ha estat otorgat a Joan Melià per la seva tasca com a impulsor de la campanya per fer arribar TV3 a Mallorca i com a constant promotor de l'ensenyament en català.

Melià ha estat l'assessor i l'organitzador de nombroses activitats efectuades dins l'àrea de català en el Centre de Professors i en el camp del reciclatge del professorat. Ha

JOAN MELIÀ

destacat també per la seva feina com a dinamitzador i creador d'accions destinades a fer atractiu l'ús de la llengua catalana entre el jovent. Algunes mostres en són el disseny de nombrosos programes educatius a la ràdio i a la televisió i articles a la premsa.

Joan Melià és un home que es caracteritza per la seva constant reflexió sobre la realitat del país. El seu llibre *La llengua dels joves* (UIB, 1997) no és només una anàlisi lúcida dels nostres joves sobre en els quals basa el futur de la llengua, sinó també una eina imprescindible per entendre el panorama sociolingüístic actual.

ELS VALLDEMOSA

Els premiats a la

Premi Josep Maria Llompart Joan Veny Clar

S'ha atorgat el Premi Josep Maria Llompart a Joan Veny, natural de Campos, com a reconeixement a la seva llarga i

fecunda tasca lingüística i filològica, dedicada sobretot a l'estudi i la valorització de les varietats dialectals de la llengua catalana. Veny exerceix com a professor de dialectologia a la Universitat de Barcelona, és vicepresident de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i membre de la junta

de govern de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. A més a més, és autor de nombrosos llibres, articles i treballs de camp sobre la llengua i cultura popular.

JOAN VENY

Premi B. Oliver Els Valldemossa

El grup musical Els Valldemossa rep el Premi Bartomeu Oliver per la coherència amb què han fet servir les seves interpretacions com a eina d'expansió cultural i lingüística del nostre país, a casa nostra i a l'estranger, plasmada en una extensa discografia.

Els Valldemossa han realitzat una important tasca en la transcripció al català de materials tan diversos com els procedents de *The Beatles*, els negres espirituals o les cançons d'autor; i el tractament de temes tradicionals i populars, les adaptacions d'altres textos i les obres de pròpia creació.

El grup va configurar el programa *Cançons de les illes, cançons del món*, amb el qual foren presents a més de 60 col·legis de Mallorca al llarg de 12 anys (1978-1989), cosa que els permeté fer conèixer als infants i joves l'important patrimoni musical del nostre país.

MARIA BARCELÓ

JOAN RAMON CERDÀ

Nit de la Cultura

Premi Miquel dels Sants Oliver Maria Paredes i Jordi Ginebra

Són mereixedors del Premi Miquel dels Sants Oliver Maria Paredes i Baulida i Jordi Ginebra i Serrabou pels llibres complementaris *Antoni Febrer i Cardona, un humanista il·lustrat a Menorca* (1761-1841) i l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona, perquè sistematitzen amb rigor el coneixement actual d'una de les figures cabdals de la cultura catalana de les primeres dècades del segle XIX.

Premi Francesc de B. Moll Societat Arqueològica Lul·liana

El butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, de la qual és presidenta Maria Barceló, constitueix un dipòsit nuclear d'articles de caire històric que el converteixen en una eina imprescindible per a qualsevol persona que vulgui acostar-se al nostre passat. La Societat Arqueològica ha sabut modernitzar-se, i la lluita que duu per conservar el nostre patrimoni cultural es fa des de criteris rigorosos i científics. L'esforç d'obertura realitzat per la societat li ha permès convertir-se en lloc de trobada de tots aquells que volen fer una recerca seriosa sobre el nostre passat i que volen, alhora, assimilar els actuals plantejaments de la historiografia crítica.

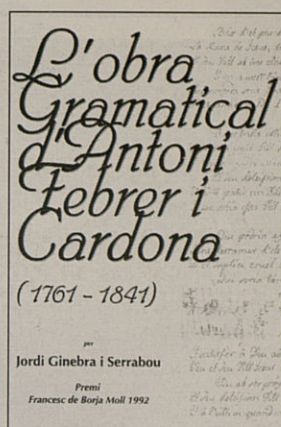
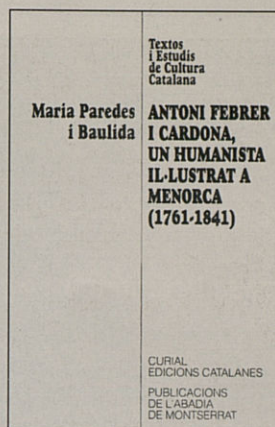

MARIA BARCELÓ, PRESIDENTA DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA

Premi Bartomeu Rosselló Pòrcel Josep Ramon Cerdà

Essent un autor novell, Josep Ramon Cerdà és, també, el director de la companyia Teatre de Què. Fa poc, Cerdà acaba de editar les seves dues primeres obres escrites, *Calor i Fins aquí*, aquesta darrera publicada per la Universitat de les Illes Balears dins la col·lecció Tepis.

Premi Gabriel Alomar Josep Melià Pericàs

Josep Melià és advocat, polític i escriptor. Nascut a Artà l'any 1939. El 1962 publicà *Els mallorquins*, obra que juntament amb *Notícia de Catalunya* de Jaume Vicens Vives i *Nosaltres els valencians* de Joan Fuster constituïren els pilars sobre els quals s'assentà la reflexió entorn del recorbrament nacional de Catalunya, del País Valencià i de les illes Balears.

JOSEP MELIÀ

Obra primerenca però que ja indicava una gran maduresa, aportà tot un cabal d'informació, una valuosa anàlisi sobre la societat i la història de Mallorca. Tota una generació va poder tirar endavant sense complexos gràcies, en part, a *Els mallorquins*. També ha publicat, entre moltes altres obres, *El dret civil a les illes*, *La Renaixença a Mallorca*, *Joan Miró, vida i gest* i aquell *Informe sobre la llengua catalana* que va servir per donar a conèixer durant els darrers anys de la dictadura el món de la llengua i la cultura catalanes a tot Espanya. Encara que trenta anys després d'*Els mallorquins*, o *La nació dels mallorquins* en la nova versió, el seu autor derivi de vegades cap al pessimisme (ell diu que és un «optimista informat»), Josep Melià és un dels nostres «homenots», un dels millors intel·lectuals i homes d'acció que ha tengut Mallorca en aquesta segona meitat del segle XX.

"Els meus millors desitjos per l'Obra Cultural Balear. Vull felicitar-vos per la vostra lluita en defensa dels drets lingüístics dels pobles, que són part dels drets universals. Que tenguin molts d'èxits!"

Rigoberta Menchú,
Premi Nobel de la Pau de 1992.
Missatge del 19 de desembre de 1996,
a la Nit de la Cultura.

Defensa els drets dels pobles

Fes-te soci

**Ajudau a aconseguir
els nostres objectius!**

Camisetes amb el logotip de Joan Miró, dedicat a l'Obra Cultural Balear, a la venda. L'OCB ha fet un tiratge limitat i exclusiu de camisetes, amb el lema «Cada poble llaura el seu futur», que ara posa a l'abast dels seus socis i de totes aquelles persones solidàries amb les idees que defensa l'OCB.

Talles: 12, 16, M, L, XL. Preu socis: 2.000 PTA; no socis: 2.500 PTA

A black and white portrait of Lorenzo Bravo, a middle-aged man with dark hair, looking directly at the camera. He is wearing a light-colored shirt and a patterned jacket. The background is a plain, light-colored wall.

**LORENZO
BRAVO
20 anys
d'activitat
sindical**

ENTREVISTA
•••
Joan Fullana

ENTREVISTA

Lorenzo Bravo, secretari general de la UGT de Balears, va néixer a un poble de Ciudad Real, Villanueva de los Infantes, encara que fa 27 anys que viu a Mallorca. En els anys setanta començà a fer feina a un hotel de s'Arenal, on

va conèixer qui l'iniciaria en la vida sindical, i seria el seu company de lluites, Jaume Santandreu. A desgrat de l'estima pel català —l'entén bé, però no el parla— aquesta entrevista s'ha fet en castellà.

És obligat demanar-ho als que no sou originaris del nostre país, quan arribares i per què vengueres a Mallorca?

A l'edat de 18 anys, després d'un accidentat viatge, vaig arribar de Villanueva de los Infantes, de la Manxa, on vaig néixer l'any 1952. Me'n record de la data perfectament, era el 23 d'abril de 1970. Arribar a l'Illa fou una espècie d'odissea, vaig haver d'anar amb tren a Barcelona, —perquè, no hi ha havia vaixell de València—, i d'allà venguérem cap a Mallorca. En un acte de vertadera picaresca, uns desaprensus quan ens venen tan tendres, a un amic meu i a mi, que viatjàvem junts, intentaren enganyar-nos, dient que ens durien gratis en el seu cotxe fins a Barcelona, però no caiguérem en el parany. El meu

poble vivia de l'agricultura, les activitats eren agràries i no hi havia cap indústria. Hi havia tretze mil habitants, ara només en queden set mil. Jo havia treballat des que era un nin, per això sé, en primera persona, què és el treball infantil. També havia fet de cambrer. Un amic íntim em va dir que aquí hi havia feina i cap a Mallorca s'ha dit! Ara ja fa vint-i-dos anys que som aquí.

«Només em manca parlar bé la llengua per considerar-me integrat»

Et va ser difícil adaptar-te a un altre tipus de societat?

No, gens. Ni va ésser traumàtic, al contrari. Al meu

poble, havia fet feines infantils, ajudant els meus pares en les tasques agrícoles de cada dia i en propietats agràries d'altres. Avesat com estava als treballs molts durs, a la verema, a la recollida d'oliva i altres feines del camp, aquí la tasca diària no era tan dura com a l'agricultura. Aquí servia vi

als clients i gaudia de majors comoditats; a l'hotel, hi havia calefacció i aire condicionat l'estiu. Des del primer moment, em vaig sentir molt a gust. Quan vaig fer el servei militar, em vaig quedar un parell d'anys a la Península, però vaig tornar a l'Illa. Després, en diverses ocasions, he tengut oportunitats d'anar-me'n, inclús per ocupar càrrecs a la Federació Estatal d'Hostaleria, i no ho he volgut. Em sent identificat amb Mallorca, és ca meva, i quan surt fora i sent per casualitat notícies que l'afecten, hi par tota l'atenció. Només em manca parlar bé la llengua, per considerar-me totalment integrat.

No creus que ha estat el sistema social i econòmic el que ha segregat la immigració a habitatges i

barris, com a guetos sociolingüístics, separats de la població autòctona?

Sí, efectivament, i ens ha passat un poc, per exemple, com a la Guàrdia Civil; aïllada i vivint al seus quarters; al País Basc, per l'especial situació que es viu, encara s'entén, però, com pot integrar-se qualcú si no viu amb el poble? Aquí també els immigrants hem estat aïllats i no ens hem integrat bé, perquè vivíem a l'hotel o als barris. A Son Cladera, Son Roca, Son Gotleu o altres barriades ciutadanes, s'hi feren edificis nous per als

que venien de fora, que estaven plens de gent que no tengué cap oportunitat social ni cultural, ni tampoc altres facilitats per conèixer com són vertaderament els mallorquins, ni els seus costums o la llengua del país, que tampoc s'ense-

«Els successius governs balears no han fet res per integrar lingüísticament els immigrants»

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

nyava a les escoles. Quant a això, vull dir que consider llastimós que el Govern Balear hagi fet tan poc per promocionar la llengua del país, i que els successius governs de l'Autonomia Balear hagin fet tan pocs esforços per integrar –també lingüísticament– els immigrants, els quals han estat aïllats en barris perifèrics plens de castellanoparlants. Aquells que vivien, per exemple, a Andratx, a Son Servera o a poblets, i no a barriades perifèriques de Ciutat, plenes de gent de fora, aprenueren o pogueren aprendre més fàcilment mallorquí.

Quin va ser el teu primer contacte acadèmic amb la nostra llengua?

Potser et farà riure, però va ser la televisió en català; les transmissions de cinema i futbol han estat el meu primer mestre a l'hora d'aprendre català. Al principi, quan les escoltava ho feia amb el meu diccionari de vora per cercar-hi les paraules que no entenia. La recepció de programes en llengua catalana; –segues veient les emissions catalanes i Telenova–; i veure les pel·lícules i els partits de futbol en català, m'ajudà a aprendre'n. Com tothom, vaig començar només entenant-lo, ara llegesc en català, però a l'hora de parlar-lo, si no trob les paraules o una paraula, em qued molt aturat.

Quin va ser el teu primer contacte amb el món sindical?

Quan vaig arribar a S'Arenal, en Jaume Santandreu ja havia recollit al seu pis

Lorenzo Bravo va néixer a un poble de Ciudad Real.

mitja humanitat del món marginal; l'any 1971, en Jaume i jo ens férem amics, i se'm despertaren moltes inquietuds... *L'Acolliment* de S'Arenal era un petit nucli organitzat que arribà a ser un dels caus del sindicalisme mallorquí, allà hi vaig conèixer a n'Alenyar i

Juanito López. L'hotel Taurus va ser el meu primer lloc de treball d'hoteleria; i amb en Pepín, un company de feina, anàvem freqüentment a l'*Acolliment* de S'Arenal. Més endavant, impulsats per en Jaume Santandreu, uns quants d'empleats d'hotel, començarem a estudiar les ordenances d'hostaleria, per fer-les aplicar. Anava a estudiar-les al carrer de la Mar, al número sis, a Palma, a la cèlebre casa de Mar 6 –que,

fonèticament, sonava Marxís–, que era propietat de Maena Juan, on vaig conèixer Maria Bonnín, al seu germà Carmel Bonnín, Jesús Pérez, Antoni Tarabini, Antoni García Salvador i Paco Obrador. Tarabini, l'exjesuita, ens hi donava classes de sociologia i política. Com que hi anava tantís-

sima gent, no me'n record d'haver-t'hi vist, perquè allà tot es desenvolupava amb una espècie de semiclandestinitat, entràvem i sortíem d'amagat... ho recordes? Tots plegats parlàvem d'assumptes laborals que ens afectaven, ja hi començava a haver grups que s'organitzaven.

Com començà la teva vida sindical?

El meu camí sindical el vaig prendre per l'ASU-

DTH (Alternativa per a un Sindicat Unitari i Democràtic de l'Hostaleria), on vaig arribar a exercir un petit càrrec de responsabilitat, i després d'una curta estada a USO, vaig unir-me a UGT, com feren moltíssims afiliats. L'any 1975, o fou el 1976? –ara no puc recordar la data amb precisió–, em vaig afiliar al Partit Comunista d'Espanya (PCE). Poc abans o després de la mort de Franco, ja pertanyia a l'agrupació de centre. Això em causà problemes, t'explicaré perquè: en principi, no n'hi hagué cap, de problema, però, com que no estava a Comissions Obreres (CCOO); és a dir, malgrat ser del PCE seguia a la Unió General de Treballadors (UGT), en el partit no es veia amb bons ulls aquella doble militància. Mentre existí la plataforma sindical d'ASUDTH, era possible pertànyer a ambdues formacions. Mentres-

•
«El meu camí
sindical el vaig
prendre per
l'ASUDTH»
•••

tant, de S'Arenal vaig passar a Calvià; —ara visc a Santa Ponça, a *La Pantera Rosa*—; perquè de l'hotel Taurus vaig anar a treballar al Beverly. A Paco Obrador, cabdal personatge sindical i polític d'aquells moments, les crítiques li plovien; el criticaven per diversos motius; aleshores, contínuament es barrejaven els problemes polítics amb els sindicals, ja que ambdós camps no estaven ben limi-

tats i els sindicats semblaven corretges de transmissió dels partits. Política-ment, encara continuava votant el PCE, que veia malament que fos, a la vegada, membre d'UGT i del partit comunista. A UGT, m'hi trobava a gust, i a part que el meu cercle d'amics: en Paco Barajas, l'home de na Margarita Nájera, en Pedro Calvo, en Besora, la major part dels meus altres companys, eren socialistes del PSOE, amb els quals cooperava sindicalment, mentre seguia al PCE, perquè opinava que un comunista democràtic no diferia gaire d'un socialista, no hi veia la discrepància, però m'ho reprimaven de manera contínua. Al final, per coherència personal i política —això que m'hi sentia ben a gust al PCE, però m'hi trobava marginat per la meua situació sindical —ho vaig deixar amb mal gust de boca—; em vaig afiliar al PSOE, al qual també em sentia a plaer. Cronològicament, coincidí amb poc després del cop d'estat de Tejero.

Amb l'adveniment de la democràcia, més concretament, amb l'accés del PSOE al poder governamental, es desconvocà aquella mobilització que caracteritzà la transició. No et sembla que s'aturà molt aviat el que hauria pogut ser una altra forma de participació o una altra manera de fer política? Ho dic perquè tots aquells moviments que assenyalaves queda-

ren esmoreïts o foren paralitzats, perquè semblava que ja s'havia aconseguit tot...

Sí, fou així, però els partits i els sindicats férem de tap fins i tot abans que arribàs el PSOE al poder. Però també és veritat que el moviment sindical aconseguí molt i en poc temps; abans no teníem res de tot això i havíem aconseguit aviat una sèrie d'avantatges per a la classe treballadora: les vacances, els dos dies lliures setmanals, establir les vuit hores diàries, signàrem convenis amb impensables augments salarials. I férem de tap, ho reconec. Així mateix, els sindicats férem una mica de tap, també ho reconec, d'aquelles activitats, d'aquelles ganes de fer coses..., sovint se'ns ha acusat de tenir vells esquemes decimonònics, però hi hagué molta responsabilitat, si els sindicats haguessin estat a

l'alçada de les peticions populars o si s'hagués accedit a tot el que se'ns demanava, potser hi hauria hagut més conflictes o s'hauria creat una situació, no vull dir revolucionària, però sí de revolta. La realitat és que es controlaren, frenant-los, tots aquells moviments.

Quan el PSOE arribà al poder, a UGT creguérem que seria un lideratge basat en la classe treballadora. Davant

els primers símptomes de desavinença, UGT vacil·là, perquè sempre s'havia demanat obertament el vot per al PSOE, UGT dubtà per la clara connexió que hi havia entre ambdues organitzacions, i encara ho continuà demanant; es va fer fins a 1985... I es va continuar desmobilitzant. Però amb l'incompliment governamental de promeses, com la

de la jornada de quaranta hores, es produí un distanciament important del sindicat i del partit al poder.

Es rompia una llarga tradició històrica de cooperació entre el partit socialista i l'organització sindical. No fou traumàtic?

Sí. I encara ara queden bòfegues d'aquell conflicte. Els vells militants ugetistes-socialistes —com en Rigo, que ja és mort, o el vell company socialista en Gabriel Juan, que té més de vuitanta anys—, no acceptaven la confrontació, no po-

dien entendre-ho de cap manera. Es produïa un divorci indesitjat, inesperat per a nosaltres, entre PSOE i UGT. Aquella unió, partit-sindicat, per dir-ho així, era com un matrimoni antic, dels d'abans que duraven per sempre o que no es rompien amb facilitat, i no com els d'ara que si duren molt, són per cinc anys... Per primera vegada, governava amb majoria el par-

«La culpa d'estar com estam, la té una estratègia conscient dels socialistes»

• • •

tit socialista a Espanya, i tots esperàvem molt més d'un govern socialista. La meua principal queixa, d'aquella actitud del PSOE, és que, des del govern, als sindicalistes, en lloc d'agrair-nos la cooperació, de col·locar-nos en una bona situació i de reconèixer el nostre paper social, se'ns desprestigiava! Consideraven que ja havíem aconseguit prou avantatges socials i ens volgueren engrampolar, immobilitzar-nos: *que no es moguin pus!* Semblava que tenien pànic que augmentàs el poder sindical. En lloc de reconèixer el paper que havíem de tenir, ens volien utilitzar. Crec que el trencament fou en bona hora, perquè si no haguéssim trencat, hauríem estat una espècie de sindicat vertical del partit al poder... El PSOE no reconeixia el paper que tocava jugar als sindicats. La culpa d'estar com estam, la té una estratègia conscient del socialistes, de la qual era responsable concretament i directa Felipe González!

Però sembla que l'afiliació és de les més baixes dels països europeus i, si és tan baixa com diuen, cal preguntar-se per què succeeix així?

Bé, a França, per exemple, se'n té menys que aquí, i a qualche altre país amb més llarga tradició sindical que nosaltres, estan per davall de les nostres taxes d'afiliació... Però nosaltres no controlam res. A altres països, els sindicats intervenen a les institucions públiques; per exemple, a Suècia, controlen les mútues d'accidents, les prestacions de l'assegurança d'atur i donen altres serveis socials. I això, és evident, estimula l'afiliació dels treballadors. A l'època de la transició, hi va haver un desbordament d'afiliació, teníem una gran manca d'estructures, no hi havia gent preparada per organitzar aquella allau massiva de peticions... Els sindicats no tenien ni les estructures necessàries ni tampoc les fonts de financiació suficients, ni sabien administrar l'afluència de gent que volia afiliar-se. D'altra banda, l'estratègia del PSOE respecte al sindicat, en un moment donat, afeblí UGT. Potser esperàvem del govern dels socialistes molt més del que va fer. Així i tot, els anys 1983, 84 i 85, l'afiliació va créixer més que en els primers moments de la transició, i el creixement ja era més estable que en aquells primers moments de renovació sindical. A pesar de la manca d'un paper institucional reconegut —no tenim cap suport institucional que l'estimuli—, l'índex d'afiliació no és tan dolent com pot

El secretari general de l'UGT aprèn a parlar en català amb la televisió.

semblar a primera vista. A Balears, a pesar de la precarietat, de l'ocupació estacional, dels llocs de feina inestables, dels aproximadament 270.000 o 280.000 treballadors actius a l'estiu, xifra que minva fins als 160.000 a l'hivern, fregam els vint mil afiliats.

Practicau el mutualisme?

No. No el practicam. Ens embarcàrem en una política de construcció d'habitatges que no sabérem gestionar. Era un projecte massa ambiciós. Potser si el programa de construcció d'IGS-PSV hagués estat

•
«Tant la UGT com CCOO són sindicats de classe, no gremials»
•••

gradual, ens hauria sortit bé, però es pretenia massa i fer-ho tot d'un cop. Endemés, la majoria dels damnificats eren afiliats d'UGT, i alguns d'ells dirigents del sindicat, com és el cas de Jesús Pérez.

Les subvencions no us han condicionat?

No. I fins i tot rebent-les, al PSOE, li muntàrem les quatre vagues generals que eren necessàries, i les muntarem, les tornarem a muntar, quan faci falta, a Aznar. En aquest aspecte, hem actuat independentment, però el sindicat ha d'anar canviant, adaptant-se als

canvis socials, ideològics i econòmics de la societat.

És veritat que els sindicats han passat de la confrontació a la cooperació?

És cert que amb la nostra actitud, en algunes ocasions, hem barrat certes reivindicacions gremialistes o localistes. Per això, se'ns ha atacat; però la patronal també ens acusa, en sentit contrari, de ser obsolets i decimonònics. En alguns sectors, no és gens senzill analitzar i ser hàbils a l'hora de defensar els interessos dels assalariats. De vegades, no hem encertat, i potser hauríem d'haver escoltat i analitzat amb més detall propostes governamentals i empresarials en lloc de refusar-les *a priori*; les hauríem d'haver vistes, des de la pròpia perspectiva sindical, sense por. Algunes reivindicacions, així mateix, sota el punt de vista sindicalista, no eren defensables, i, en altres casos, n'hem fet massa cas. En general, els darrers convenis importants pactats amb els patrons han estat favorables als treballadors. Però tant UGT i CCOO són sindicats de classe molt exigents, no gremials, i la patronal, a Balears, no és moderna, i s'ha hagut d'optar per una posició de força.

Com s'interpreta des d'UGT la desorientació que sembla patir la joventut?

És un dels temes que més em preocupen, potser és perquè m'estic tornant vell...; no tenc fills, perquè, per sort o per desgràcia, no m'he casat, però veig el comportament dels fills dels meus amics. Parlant

clarament, crec que la gent d'esquerres estam criant nins de dretes; per mor d'allò que nosaltres no teníem res, els ho donam tot fet. Si vas a les seves cases, observes que els infants tenen tota casta d'objectes, que es passen jugant hores i hores, matant ocellets, davant d'un ordinador. En la meua infantesa si bé és cert que no hi havia tantes coses, teníem més vida social, podíem jugar al carrer. Nosaltres d'infants no teníem res, fins i tot ens fèiem les pròpies joguetes. Ara estam generant una cultura social americanitzada, que potser ens portarà a la fi de les ideologies. A UGT de Madrid funciona bastant bé el Departament de Joventut Aquí ho hem intentat quatre o cinc pocs i, per diversos motius, cap vegada ens ha anat bé, no ha funcionat. També ho hem provat, amb els mestres del sindicat FETE-UGT, per arribar als instituts. Quan hi vas, parles als al·lots i al·lotes, els expliques quin és l'estat de les coses, què pot succeir, quina serà la seva situació quan acabin els estudis, o els parles de sindicalisme, i et miren com si fos xinès: *I ara! aquest de què em parla?*

Quan t'escoltava, estava pensant en la responsabilitat i la influència que poden tenir els mitjans de comunicació en tot això, en la configuració de les mentalitats; vosaltres teniu fàcil accés als mitjans de comunicació per expressar les vostres idees o us hi discriminen?

La veritat és que, a Balears, no. Els mitjans de comuni-

cació no ens tracten malament del tot. Ni tampoc puc queixar-me del tracte que habitualment ens dona la premsa. No en tenc cap queixa de tipus personal. En general, ens tracta prou bé. Però tots sabem en mans de qui estan els mitjans de comunicació i que, per molt bé que ens tractin, justificadament o no, sempre poden aficar-se amb nosaltres, amb les nostres activitats sindicals. S'està concentrant molt de poder mediàtic en poques mans.

I això és perillós, però també és cert que hi major competència que abans entre els distints mitjans de comunicació, i ens són necessaris per arribar al

•
«S'està concentrant molt de poder mediàtic en poques mans»
•••

gran públic. S'ha de tenir molt de tacte amb els mitjans de comunicació per treure'ls el màxim profit possible, sabent sempre que hi has d'anar amb molta cura. D'altra banda, per la nostra part, hem de reconèixer que és molt difícil mantenir òrgans d'expressió propis, per expressar el pensament sindical de classe.

Per editar una publicació mensual cal molt d'esforç, s'ha de tenir molta voluntat per fer-la; i no sempre compensa, la seva difusió és reduïda, limitada a petits grups de població, ni es compta amb els mitjans econòmics per mantenir-la.

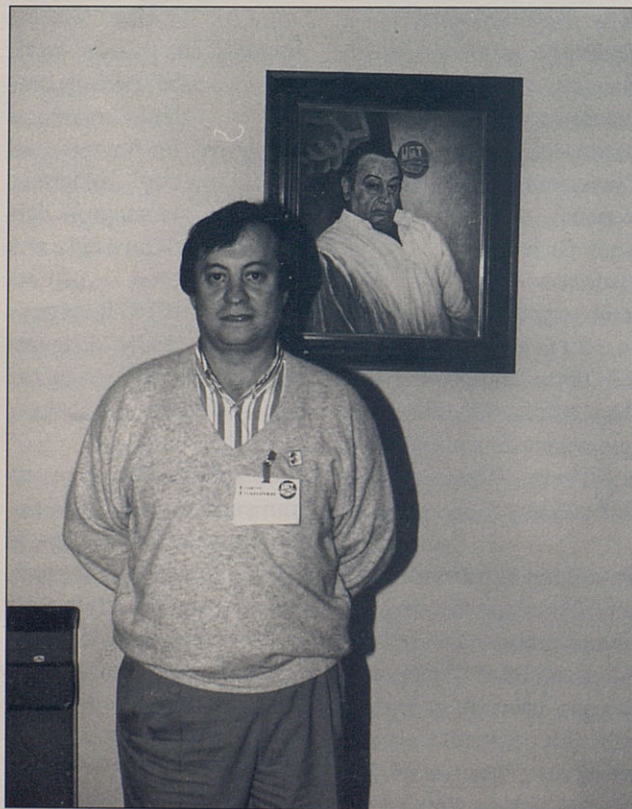
Enfront de la pluralitat

sindical que hi ha, quines són les vostres relacions amb els altres sindicats?

Excepte amb CCOO, tenim molt poca relació amb els altres sindicats, a no ser en aspectes puntuals, que hi hagi qualche vaga que hàgim convocada junts, o en mobilitzacions generals, en les quals podem coincidir. El sindicalisme de classe i estatal, que té una idea més equitativa, una visió global, vol una major distribució de la riquesa, i té poca veure amb els sindicats gremialistes

Viure en una comunitat, a Balears, que té identitat pròpia, que, malgrat les dificultats històriques que ha patit, té llengua pròpia, la pròpia història, el dret i altres característiques pròpies que la diferencien de la resta de comunitats, deu condicionar als que vénen de fora. Com veis, des del teu sindicat, la qüestió lingüística, la qüestió nacional?

Un sindicat com el nostre, i UGT és un sindicat de classe, té una visió global que, en la seva actuació, té en compte la idiosincràcia del lloc on està fent sindicalisme. Aquí mateix, a Balears, al nostre sindicat hi ha afiliats de pràcticament totes les autonomies: balears, catalans, extremenys, d'Andalusia, etcètera, i hem d'ésser sumament respectuosos amb el fet diferencial, però no volem que en aquest país hi hagi diferenciacions ni discriminacions, ni tampoc no volem que hi hagi diferències, basant-se en la procedència geogràfica dels treballadors i treballadores. Defensem els drets laborals

Bravo creu que el Govern Balear fa poc per la cultura.

per a tothom, i tampoc no volem perdre els de la seguretat social estatal, volem que es mantinguin les facilitats d'estudi i que les oportunitats estiguin a l'abast de tothom. En fi, no volem que hi hagi diferències, ni diferències entre el treballador o la treballadora; per damunt de tot, volem que els avantatges i els drets socials siguin iguals per a tots els treballadors i treballadores d'aquest país, siguin d'on siguin. Una comunitat com aquesta té la seva pròpia cultura,

com qualsevol de les setze altres que hi ha. Quant a la política de *café per a tots*, pens que va ser una errada configurar l'estat així... Hi ha comunitats històriques amb llengua pròpia, amb senyes prou diferenciades, que ho justificaven, però on vaig néixer, a la Manxa, quina cultura autònoma hi havia? Aquí i a Catalunya o al País Basc és diferent, hi havia cultura autònoma pròpia prèvia a l'estat de les autonomies... Som una defensor a ultrança de la llengua, de la cultura popular, de les arrels d'un poble. Aquests fets diferencials no es poden amagar, ja n'hi va haver prou amb el franquisme, que ho negava tot, però també hi ha el perill de la manipulació, de dividir els treballadors per aquestes qüestions...

Una de les meves assignatures pendents, ho reconec, és la llengua catalana. Moltes de coses que he de fer, ja les hauria d'estar fent en català. Aquesta entrevista, per exemple, ja l'hauríem d'estar fent en català, t'ho dic de veritat, quan em passa això, tenc remordiment de no saber-ne més. Ma-

Bravo: "Estan fent bocins l'illa."

llorca m'ha tractat bé, hi estic content, és la meua terra. N'estic enamorat, de Mallorca. Quan sent qualcú atacant Mallorca, li dic: ves-te'n a ca teva! (*largate a tu casa!*) Jo no perdre mai les meves arrels manxegues, però som de Mallorca, l'estimo. És aquesta la nostra terra, una terra que ens dona i ens ha donat de tot i molt, a tots els que hem vingut de fora, que passàvem dificultats de tota casta a la nostra terra d'origen. És pot ser sindicalista, d'esquerres i defensar les senyes d'identitat d'un poble i la seva cultura, sempre que es tinguin en compte els drets dels treballadors de la comunitat i els aspectes globals que els afecten. És bo tenir govern propi amb competències. I encara se n'han d'exigir més, de competències, perquè ens serveixin per gestionar millor: l'educació, la sanitat, la part dels impostos que ens toquen, etc.; fer-ho des d'aquí és millor que ho facin a Madrid. Això també ho defensam des d'UGT. Pens que el Govern Balear, —estic indignat amb la seva política cultural!—, fa ben

poc per la llengua i la cultura. A l'anterior President, se'l carregaren els seus companys de partit, —i, en aquest sentit, no hem de dubtar de defensar-lo—, una de les raons perquè feren botir el senyor Soler va ser perquè pretenia impulsar-les. Quant es refereix a les competències, hem de dir que sí, però, per exemple, si et cedeixen la competència d'Educació, i no ve acompanyada dels recursos suficients necessaris, per a què la vols?

Quan s'estan bastint a l'illa obres i estructures de gran magnitud, algunes d'elles irreversibles, amb una mentalitat continental, sense pensar que és un territori insular, vull preguntar-te quin model territorial defensau?

Estan fent bocins l'illa, l'estan trossejant, és com si li pegassin una ganivetada! És veritat que necessitam carreteres, perquè tenim un parc automobilístic de mig milió de cotxes, quan a la Xina només en tenen un milió, però hi ha una gran incultura del transport públic i una cultura de l'individualisme, del cotxe pri-

vat. Manca una política racional. S'ha primat, sobretot, el cotxe, el transport individual sobre el col·lectiu. Potser s'hauria pogut resoldre en part amb una bona programació de transport públic. Encara que no ho sembli, a les gran ciutats, per exemple a Barcelona, Madrid o València, tenen més cultura del transport públic que aquí. Com pots comprendre, no estem en contra del progrés, però, en transport, s'ha seguit una política desorbitada, venga autopistes! No s'aprofita la xarxa ja existent de carreteres, i fins ara no s'havien mencionat els ferrocarrils..., per cert, és una de les coses que millor m'han sonat. Ja n'hi prou d'espenyar l'illa! Allò que se'n du una autopista, en aquest cas, es tracta del nostre patrimoni paisatgístic, no torna pus mai més! Hauríem de saber des de quin despatx es planificarà aquesta política (?) Dels 57.000 milions, que vendran durant vuit anys, convindrà fer-ne el seguiment de la planificació; quantes coses se'n podrien fer, en sanitat, educació, i a solucionar altres problemes amb aqueixa quantitat! Els despatxos que dirigeixen el projecte se n'embutxacaran molts de, doblers, ho pots escriure clarament així! La política del territori està per fer i és una vertadera anarquia, perquè els ve molt bé així, per mor dels interessos privats, propers al PP. La Llei d'espais naturals, ja volgueren modificar-la... L'illa no pot créixer pus, s'han de posar límits al creixement! i aviat ens faltaren recursos energètics.

Gaspar Servera, l'escultor de ferro

L'escultor Gaspar Servera va néixer a Porreres l'any 1949. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades (1979-1986). L'estilització i la multidimensionalitat

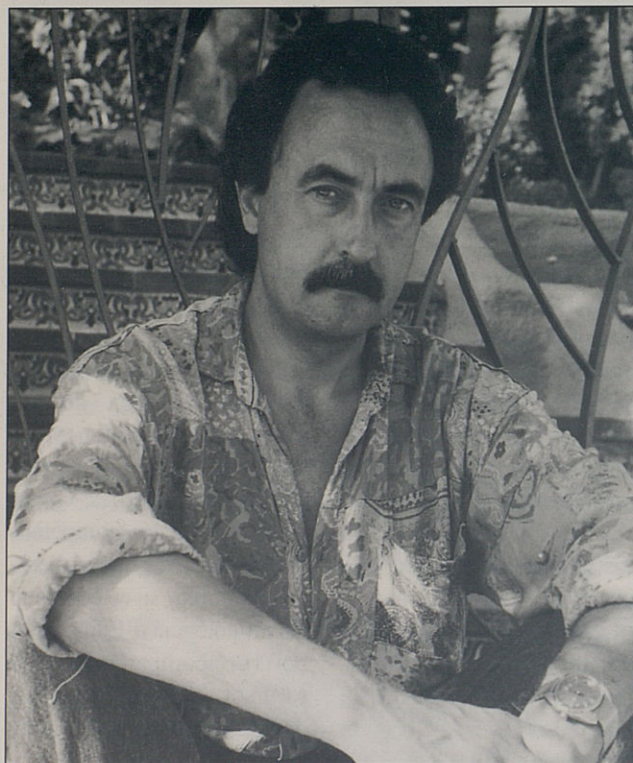
en caracteritzen les escultures. Ha exposat individualment a Palma els anys 1984, 1988 i 1993. Té obra instal·lada a l'exterior a Calvià i Maó.

Quan començares la teva vida artística?

Sens dubte, quan vaig deixar els estudis; a l'escola no es feia res de creatiu, et limitaves a copiar les típiques làmines de dibuix; la línia marcada, artística-ment, no era estimulante. Després vaig evolucionar. Cercava no sé ben bé què i vaig començar a manejar colors i a fer dibuixos. Aleshores, ja era més que pur entreteniment. Cercava expressar-me millor; amb llapis i pintures, *gouache* i retoladors; havia esdevengut una necessitat personal fer-ho; i de manera intuïtiva, dibuixava amb naturalitat; i feia el que m'agradava, sense calibrar les meves aptituds ni seguint cap escola,

El pintor XAM va ésser mestre teu a Monti-Sion.

Sí. Per a un bon mestre, aquella manera d'ensenyar als deixebles devia ser molt fotut! Fa uns anys, coincidírem en una festa d'exalumnes i li vaig comentar: "*Quina pena, llàstima haver-te tengut de mestre*", em mirà amb esglai i sorpresa, com dient: "*I ara què dius?*". Li vaig aclarir, tot d'una, que, realment, era llastimós no haver-me pogut aprofitar del seu saber, que, en unes altres circumstàncies, m'hauria pogut en-

Gaspar Servera va néixer a Porreres.

senyar; va reconèixer que no li quedava més remei que acceptar aquella situació. XAM és creatiu, té una obra pictòrica important i la seva aportació a l'art és fora de dubte, però, aleshores, no tenia cap alternativa al sistema educatiu imperant.

El teu pas per l'Escola d'Arts, el consideres positiu o negatiu?

Ho consider positiu. Hi havia bons mestres. Em dona-

ren llibertat, no m'imposaren els seus criteris, ni em limitaren la creativitat, i m'ensenyaren la tècnica escaient. Creia que no hi

•
«XAM és creatiu,
i la seva aportació
a l'art és fora
de dubte»
•••

romandria gaire, i m'hi vaig passar prop de vuit anys! Si t'ensenyen tècniques és bo, t'evita haver-ho d'aprendre per tu mateix,

però també és possible fer-ho de forma autodidàctica. Vaig coincidir amb un moment d'anarquia artística creativa, que ara ja no hi

existeix. Els estudiants fèiem una publicació divertida i lliure, *InformArt*; — a més d'art, hi cabia de tot: poesia, opinió, relat; i cada edició contenia obra signada de serigrafia o de tècnica mixta. Fer-la duia molta feina; al principi, tot era entusiasme, s'apagà l'eufòria inicial i *InformArt* no tengué continuïtat.

Gaspar, has pensat mai en professionalitzar-te, de viure exclusivament de l'art?

Bé, fent-ho hi ha risc i un perill: si vius de l'art, has de menjar de l'art, i això et condiciona... L'any 1986, quan vaig guanyar, —amb l'obra *Badai matinal*—, el Premi Ciutat de Palma d'Escultura, atorgat per la Fundació March—, m'ho vaig plantejar seriosament, per ser un moment oportú... i vaig arribar a la conclusió que era millor no fer-ho.

Pensaves que fer de l'art una professió et condicionaria?

Sí.. I ho continuu pensant, així, tenc més llibertat i, a la meua manera, faig el que vull. Si hagués de fer qualque cosa per obligació, estic segur que no em sortiria. Ésser lliure és bàsic. Sense dependre de ningú, de cap galeria o dels *marshants*, ni dels possibles guanys, escultòricament, puc fer allò que vull. Sense

aquests condicionaments, la meua obra depèn de mi mateix.

Hi havia antecedents artístics o culturals a ca teva?

No. A ca meua ningú mai s'havia dedicat a l'art, l'ambient artístic era inexistent. Però vaig tenir una padrina molt deixondida; el seu nivell cultural era molt superior al de l'època; i, estimulat per ella, ja de ben petit,

manejava llibres i llegia molt, per això, tenc tanta afició per la literatura; els meus germans, potser influenciats per mi, ja han tengut inclinacions més artístiques.

Sé que feres teatre, t'ha influït a l'hora del teu quefer escultòric?

És ver, vaig fer teatre. I també he practicat la fotografia. Pot haver influït en el muntatge i la presentació de l'obra escultòrica a l'exterior. M'agrada jugar amb les ombres i el moviment. La projecció del sol transforma l'escultura, que no només és una planxa de ferro... L'ombra forma part del conjunt escultòric. Jug amb la immobilitat, amb la figura estàtica de l'escultura, i el moviment: la projecció de les seves ombres. Els elements naturals formen part del conjunt escultòric, que, facilitant-ne l'accessibilitat, ha de sortir al carrer, a l'encontre de la gent. Aquesta idea, de vegades, m'ha fet discutir ferm amb qualche arquitecte; fins i tot has de lluitar, perquè la col·locarien allunyada so-

bre una peanya, protegint-la del contacte humà, quan jo la vull a prop, a terra, a l'abast de la gent, i que no quedi aïllada.

L'escena és col·lectiva, però neix d'una idea individual, vols aquest esperit a la teua obra?

Efectivament. Ho intent i la gent que l'envolta, fins i tot la que ho fa per esbrinar el sentit darrer de l'obra, i l'entorn natural o

urbà on s'instal·la, forma part de la totalitat del conjunt escultòric...

Ets un home de carrer o d'interior?

Treure l'obra al carrer és extroversió. La meua obra és extrovertida i no voldria que quedàs mai dins quatre parets; en aquest sentit, sóc extrovertit, però, d'altra banda, en mi hi ha una interiorització, una introversió progressiva, de caire poètic, que no sé on em conduirà...

Quant a la temàtica, tens predilecció per la dona.

Tant t'agrada que l'escriptor Pere Morey n'ha ironitzat; afirmà que, si de tu es tractàs, només hi hauria dones al món...!

Bé...això no, perquè sinó, s'acabaria el món! (rialles). Hi ha una aproximació a la dona; l'escultura, que instal·larem a Santa Ponça, és d'una dona amb forma d'arada. Simbòlicament, la vaig titular *Don-a-rada*. I, de manera simbòlica, cerc la unió de la mare

terra i l'home, i la de l'home i la dona. Estèticament, m'agraden més les dones, m'agrada més la forma femenina. Cerc la simplificació màxima de línies, que respon a uns criteris de creació no lligats a la realitat immediata o a la seva representació fidedigna. El cos masculí no està mancat de bellesa, en té de pròpia. Dibuint del natural, si es produeix la comunicació amb el model el resultat és òptim, però, si això succeeix, és al marge que sigui el cos d'un home o d'una dona.

El ferro és fred, la teua temàtica és càlida. T'adones del contrast?

Crec que la meua vocació deu ésser la de l'equilibrista... M'agrada caminar sobre la corda fluixa, mantenint l'equilibri. El ferro és matèria mancada de qual-
sevol pigmentació que no sigui la pròpia, i la quasi total absència cromàtica d'aquest material coincideix amb el meu gust pel

cromatisme... La textura fèrria m'agrada així com és, et permet realitzar en tants grossos; però d'altra banda, vull que la meua obra tenguí sensualitat.

Què penses de l'estatuària decimonònica, que recorda sovint episodis d'armes o fets històrics, dinàmica escultòrica que es romp amb la innovació de Rodin?

Aquesta casta d'estàtues —no puc qualificar-les d'escultures— no m'agraden. Encara durant aquesta centúria se n'han fetes moltíssimes a certs països, que han destacat per fer aquest tipus d'estatuària, els he trobat depriments, no els veig creativitat, en tot cas només tècnica. Potser es tracti d'un rebuig personal, perquè no solen ser gaire encertats ni en la temàtica, el tractament i l'execució del que volen representar; jo sent més atracció pels fets senzills i quotidians de l'home corrent que pels "grans fets". Quant al mestre Rodin, és un gegant que revolucionà la concepció escultòrica, tots li devem molt.

«Si vius de l'art, has de menjar, i això et condiciona»

«La meua obra és extravertida i no voldria que quedàs dins quatre parets»

Una dona de ferro vora la mar.

Com començares a fer escultura?

La primera matèria que vaig usar era el fang. És d'una gran plasticitat, senzilla i dúctil, de fàcil maneig, —pots afegir i llevar a voluntat—, i permet elaborar un cert tipus d'escultura. Cada material té el seu llenguatge, que s'ha d'estudiar i tractar de manera distinta, perquè, si hi ha confrontació, l'artista sempre acaba perdent-hi; inapel·lablement, has de col·laborar amb la matèria, que sembla tenir memòria i es resisteix a la transformació, i es converteix en una vertadera lluita. De l'argila, vaig passar a la fusta, vaig usar el llautó, el marbre i el coure. Fins arribar al ferro, he treballat matèries dures com el gres i la pedra. El ferro és una matèria freda i dura, sovint és gratel·losa i amb absència de color, amb la qual em trobo a gust; no li faig polits, només llim, al mínim, els caires perquè els infants no es punyin ni es facin mal si els toquen, perquè vull l'obra arran de terra.

Tens obra a Calvià. A Maó, també. Quan ocupares aquells espais?

A Calvià, *Mirant a l'infinit* és a Palmanova d'ençà de 1995. El projecte era lliure, ho vaig fer com vaig voler. A Son Maties, hi ha el conjunt *Banyistes*. També en tenc, d'ençà de 1987, al meu poble natal, *Tres dones, un temps* és al Museu Artístic de Porreres. I a Maó, des de l'any 1992. D'acord amb la meua concepció, havia d'ésser a l'exterior. Vaig triar l'espai que més m'agrada de Maó. Al port, que és un racó natural merave-

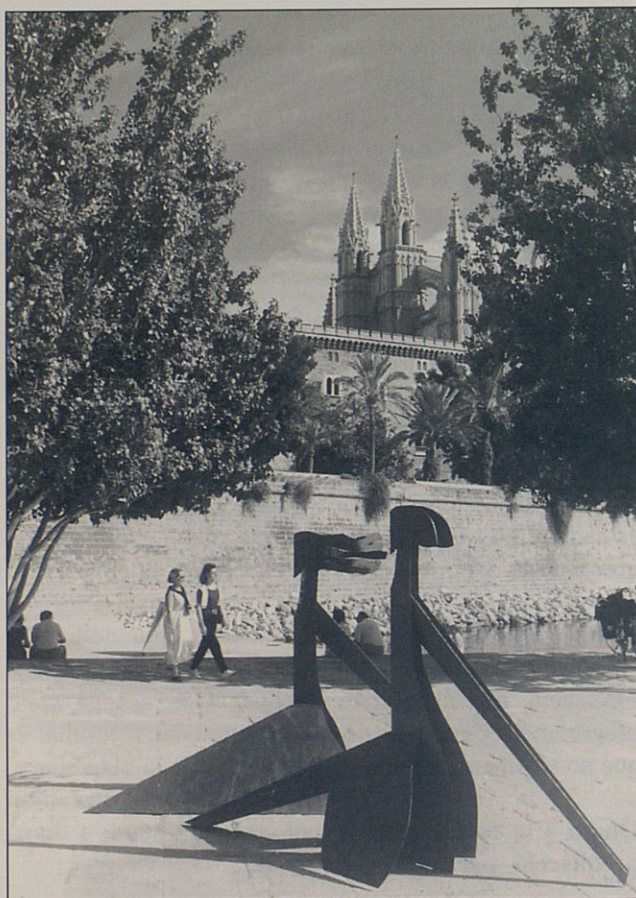
llós!, hi vaig exposar onze figures, a l'actualitat n'hi romanen quatre. Era una doble exposició, simultàniament vaig exposar a l'interior d'El Carme. A causa del seu gran tamany, —a una d'elles la noliejàrem a trosos—, les embarcàrem en ferri a Barcelona i d'allà,

la tècnica adequada, no sol presentar gaire problemes. En el projecte de Maó, —*Dones del port*—, vaig estar tres anys elaborant-ho. Si hagués de dependre de l'art per viure, potser, mai no l'hauria pogut realitzar... Treballar tranquil·lament, planificar la feina i triar,

Sí. He treballat amb altres materials que requereixen altres tècniques; però, la forn encesa, el ferro candent, i moldejar, a cops de martell, el metall que surt del foc, sobre l'encruïa, donar-li forma, —treball físic i mental—, és motiu d'una experiència vivencial extraordinària, que m'omple de goig. Segons el gruix i la resistència de la planxa, us soldadura autògena o elèctrica; si és gruixada, he d'usar l'elèctrica, i l'autògena per tractar la prima. Amb l'autògena s'aconsegueix una textura molt especial, però no sempre és possible usar-la. El ferro fos no m'agrada perquè el procés de fundició em fuig de les mans, i no és que no em fii dels fundidors o de les ferreries, però ho hauria d'acabar un altre; preferesc dur a terme tot el procés, controlar-ho jo mateix.

Quin paper creus que juga l'escultura dins l'art?

Fins no fa gaire temps, no se l'ha valorada com es mereix, però s'ha avançat en la seva consideració. Malgrat ésser una art major, ha estat en segon pla. Potser hi influís el fet de ser d'execució lenta si es compara, per exemple, amb la pintura, perquè l'escultura requereix més temps i no té les seves possibilitats de mobilitat, a pesar que avui és menys difícil el transport. Aquella situació s'ha redreçat. L'actualitat escultòrica és interessant, s'han obert noves vies que no sabem encara on ens portaran; d'altra banda, s'han fet tantes coses que és difícil ser original; modestament, pretenc evitar caure en la

Obra de Servera al Parc de la Mar.

anaren a Menorca. A Maó, tenien por d'actes vandàlics, els vaig tranquil·litzar: si qualche espontani afegia dibuixos o "graffiti", —com pot succeir—, no m'importava i, com jo volia, el conjunt fou instal·lat a l'aire lliure.

Quin temps estàs a executar els teus treballs escultòrics?

El més difícil de tot és pensar-los. Fer-los, si coneixes

sense presses, el lloc on s'instal·larà l'obra, són molt importants, però el que duu més feina és pensar com ha d'ésser, com la vull; la materialització de l'escultura pot ser més o manco ràpida, segons les complicacions, el tractament i la resistència del suport.

Però, en el teu cas, al final, es resol amb la soldadura?

imitació. Vaig anar a posta a Escòcia i a Anglaterra a estudiar l'obra d'Henry Moore. Conèixer el seu quefer escultòric em va servir per veure el que ja s'havia fet. Tampoc no es pot ignorar que, per valorar el què es fa avui en el camp escultòric, ens manca perspectiva.

Quins són els teus escultors preferits?

Giacometti, Brancusi i Moore. El primitivisme de l'escultura illenca ciclàdica, per la seva simplicitat, em sembla una meravella! Dels moderns espanyols, en destacaria González, el trob superior als altres. Els objectes simples i senzills de González són d'una bellesa extraordinària. Gargallo probablement té més tècnica, però, no em satisfà tant.

Alguns pintors i escultors

no saben valorar els seus treballs i deixen aquest aspecte en mans dels marxants, què et semblen les cotitzacions actuals?

Valorar-los és molt difícil i posar preu és una de les coses més complicades. Com valorar i amb quin criteri? Com es pot valorar el temps i el pensament que s'hi dediquen? Què val l'ex-

cució d'una idea? Però hi ha un mercat, amb demanda i oferta, que interpreta la peça d'art com una mercaderia, marca els preus i exerceix una valoració, encara que sovint no reflecteix el vertader valor artístic de l'obra. Durant anys, hi va haver una febre inversora (fomentada inclús per algunes institucions!), que

tenia més d'especulació que d'amor per l'art, però, gràcies a Déu!, sembla que ja ha passat el terratrèmol del guany fàcil; alguns se'n beneficiaren i els més perjudicats, potser, fossin els galleristes; ara hi ha més

tranquil·litat, la inversió en béns culturals, sobretot pictòrics, s'ha estabilitzat, però pot tornar a

haver-hi moviments especulatius. No puc concebre que es comprin obres només pel fet de ser de signatures reconegudes, que, en alguns casos, són més el producte d'una bona promoció comercial que d'una altra cosa.

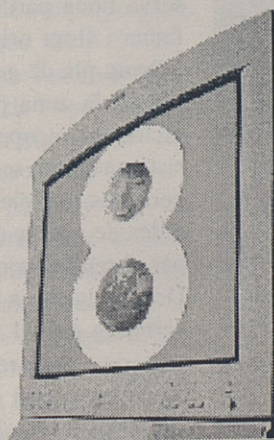
El crític d'art Valeriano Bozal afirmà que l'artista, quan es comercialitza-

va, perdia la llibertat. Què opines de la dependència econòmica d'alguns artistes?

La llibertat d'acció i d'expressió queden reduïdes quan el mercat, els marxants o les galeries et condueixen i et diuen el que has de fer. Quedes limitat; t'organitzen una roda d'exposicions que has de complir, has de produir a les totes per satisfer la demanda dels que venen el teu producte. Anar per lliure, i no dependre d'un marxant, té desavantatges, perquè quedes fora dels circuits habituals de comercialització, i no tens la promoció que ells t'organitzen. Si et fiques dins la roda dels galleristes, també quedes condicionat per les tendències i les modes del moment i del mercat artístic.

Joan Fullana

Els Nous Macintosh

Potència

Multimèdia

els millors Preus

i Servei Tècnic Oficial

El teu Centre Apple és

 Servei Tècnic Oficial Apple

Mca. S.L.

 Punt de Venda Autoritzat Apple

C/ Sant Joaquim, 9 Tel: 971-76.06.76 Fax: 971-76.04.26 07003 - PALMA

<http://www.readysoft.es/home/xipsmcaxipsmca@readysoft.es>

Sanitja i el cap de Cavalleria

Un recorregut pel Parc de l'Albufera des Grau fou el primer itinerari per Menorca. L'illa, emperò, té molt per descobrir. L'itinerari d'aquest número d'*El Mirall* ens

trasllada a dos indret meravellosos: Sanitja i el cap de Cavalleria. El proper mes de gener finalitzarem el recorregut per l'illa amb una descripció de Son Bou.

Per arribar a Sanitja s'agafa el camí de Tramuntana, que surt des poble des Mercadal i que transcorre entre els petits turons de relleus suaus que caracteritzen la regió de Tramuntana de Menorca. Als dos quilòmetres aproximadament s'agafa una desviació cap a la dreta que voreja en bastants d'in-

vat de l'hivern, presenta una esponerosa vegetació aquàtica.

Transcorreguts, tot just, uns altres tres quilòmetres en aquesta carretera rural, apa-

reix una desviació cap a la dreta que duu al far de Cavalleria. Seguint aquest camí asfaltat veurem a la dreta, i a una certa distància de la carretera, una casa rural amb

La platja de Cavalleria és d'arena vermellosa amb un sistema dunar del tipus transversal

...

una torre quadrada adossada, que és una construcció defensiva d'origen medieval que fou edificada, com en tantes altres cases de

camp veïnes a la costa, per servir de refugi als seus habitants en cas d'atac per part de pirates del nord d'Àfrica. Aquesta casa de camp, el lloc de sa Cavalleria, es troba a la vora de l'antic camí rural que conduïa al far.

Al cap de poc més d'un quilòmetre, seguint per la carretera nova, es troba la desviació cap a la platja de Cavalleria o de Ferragut, que és una platja d'arena vermellosa amb un sistema dunar del tipus transversal, és a dir, amb les dunes des-

envolupades en el sentit del vent i perpendiculars a la línia de costa.

Aquest tipus de sistemes dunars es donen per tota la

costa nord de l'illa de Menorca i no en cap

altre indret de les terres veï-

nes, on les dunes es desenvolupen en cordons paral·lels a

la costa. La conservació del

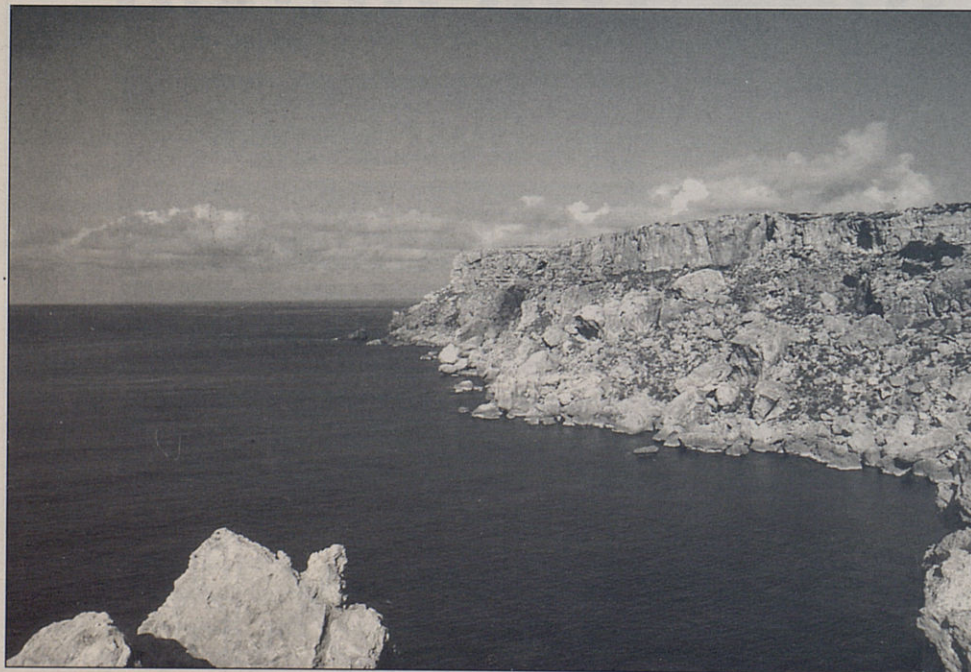
sistema dunar de Cavalleria no és perfecte, ja que a l'estiu rep la pressió dels banyistes i sobretot dels estacionaments indeguts dels automòbils, que cada any produeixen la compactació de més zones arenoses, però en general encara conserva bona part de la seva fauna i flora originals. Per

açò, un pla de gestió racional de la zona podria permetre de recuperar aquest sistema dunar, sense que les persones es veiessin impedides de gaudir de la platja per al seu esbarjo.

Deixant la platja i seguint la carretera cap al far de Cavalleria, trobarem, abans d'arribar al port de Sanitja, una altra desviació a la dreta que condueix cap al lloc de Santa Teresa, on hi ha instal·lat un Ecomuseu. Des de l'esplanada de davant l'entrada d'aquest centre es gaudeix d'una vista esplèndida del port, del cap de

L'illa dels Porros protegeix l'entrada del port dels temporals de Tramuntana

...

Cap de Cavalleria.

Cavalleria, amb un far al seu cim i de l'illa dels Porros, que protegeix l'entrada del port dels temporals de Tramuntana. A les instal·lacions de l'Ecomuseu es dona informació als visitants, amb muntatges audiovisuals, exposició d'objectes i panells informatius de la zona, i sobretot de l'excavació que es duu a terme a l'important jaciment romà que existeix a la part més interior del port i al seu costat de llevant.

Sanitja va ser emprada com a port en època dels romans, que aprofitaren les seves immillorables condicions per servir de refugi als navegants enfront dels temporals aixecats pel vent del nord, condició que no presenta cap altre port de la zona. Per aquest motiu els romans hi varen construir una ciutat anomenada

Sanicera que obtingué la categoria de *municipium*, la mateixa que Maó i Ciutadella, i que fou abandonada al final de l'època romana a Menorca sense que mai més es tornàs a situar cap altre poblament a les seves voreres. Les excavacions actuals han permès descobrir els fonaments de bastants cases d'aquesta primitiva població i d'algunes estructures urbanes, com les conduccions d'una petita claveguera.

Des d'aquest indret es pot passar a l'altra vorera del port -la qual cosa en determinades èpoques de l'any pot resultar problemàtica per existir una torren-
tera

Campament romà de Sanitja.

que desemboca al fons del port- per veure les runes d'altres edificacions dels darrers temps de l'època romana. Es tracta de dos edificis aïllats: el primer és sens dubte un establiment industrial per a

la manipulació de líquids, com sembla demostrar-ho l'existència d'una pileta per a la decantació de líquids en una de les vuit habitacions que es coneix de l'edifici; el segon és una necròpolis amb nombroses tombes cobertes per lloses que podrien formar part d'un conjunt sacre, probablement una basílica, situada a les proximitats d'aquest indret però encara no localitzada. Els dos edificis se suposen construïts entre els segles IV i VI, però hi manquen datacions fiables. Molt a prop d'aquestes construccions, en un sortint de la riba del port hi ha les restes d'una construcció de planta

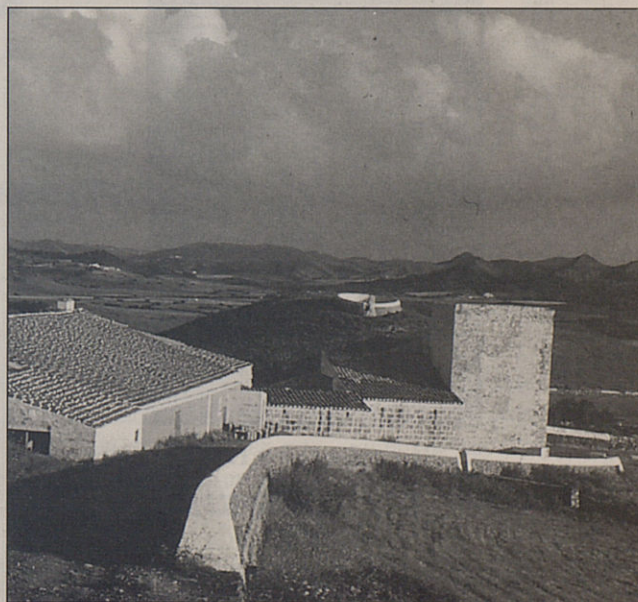
molt peculiar que durant molt de temps no es va saber a quin tipus d'edifici corresponien; recentment han estat identificades, sembla que d'una manera bastant segura, com a pertanyents una mesquita rural musulmana.

A la bocana del port s'aixeca una torre de defensa construïda l'any 1800 durant la última ocupació britànica de l'illa, i que avui es troba en un estat de conservació molt precari. Forma part del conjunt d'onze torres de defensa aixecades pels brità-

A la bocana del port s'aixeca una torre de defensa construïda l'any 1800

Al cim del cap de Cavalleria es troba el segon far més antic de l'illa

•••

Construcció defensiva d'origen medieval.

Aspecte frontal del cap de Cavalleria.

tics entre 1798 i 1802 per defensar tots els punts de l'illa susceptibles de desembarcament d'exèrcits

enemics. Per açò aquestes torres comptaven amb petits destacaments i algunes peces d'artilleria a la seva

part superior, per fustigar els enemics que intentassin desembarcar a les zones defensades per la construcció militar.

Tornant enrere i travessant novament la torrençera del fons del port en direcció cap a la vorera de llevant, es pot tornar a la carretera del far i reprendre el camí que duu al cap de Cava-

lleria. Aquest darrer és una península calcària que s'endinsa gairebé dos quilòmetres en direcció a Tramuntana, i que va agafant altura des dels 4 m per damunt del nivell del mar que té a les proximitats del port de Sanitja fins als 89 m dels penya-segats que, en el seu extrem nord, cauen horitzontalment cap al mar. Al cim del cap de Cavalleria es troba un far construït l'any 1857, que és, per tant, el segon més antic de

l'illa —el primer fou el de l'entrada del port de Maó. També fou el darrer far de Balears que tengué un foc de petroli, ja que fins als primers anys de la dècada dels vuitanta d'aquest segle no se substituï per un foc elèctric. També es dona la circumstància, freqüent en moltes cases de camp de Menorca, que la vora del far, es troba una petita pedrera oberta exclusivament per treure els carreus de marès per bastir l'edifici.

La panoràmica des del far cap a l'illa és impressionant, ja que, a part de la visió de la pròpia península des de dalt, es pot veure una part important de la costa nord de Menorca, tota retallada i vorejada per alguns illots com el dels Porros. Aquest és el més pròxim al

cap de Cavalleria, situat al costat de ponent i, com d'altres illots de la costa de les nostres Illes, conté una població de sargantanes que pertany a una subespècie exclusiva

•
El cap de Cavalleria és una península calcària que s'endinsa dos quilòmetres en direcció a Tramuntana
•••

d'aquest indret. Amb un passeig per les proximitats del far i la visió d'una posta de sol des del cim del cap de Cavalleria, a l'estiu, o d'un temporal de Tramuntana, a l'hivern, es pot donar per finalitzat aquest itinerari per una de les zones de major interès de la costa nord de l'illa de Menorca i, segurament, amb més varietat d'aspectes a contemplar.

Joan Miquel Vidal

Hotel Rural Es Figueras Nou

**Restaurant
Es Pati de Montuïri**

Cra. Montuïri - Sant Joan, km 0,7
07230 Montuïri (Mallorca)
Tel. 64 67 64 - Fax 64 67 47

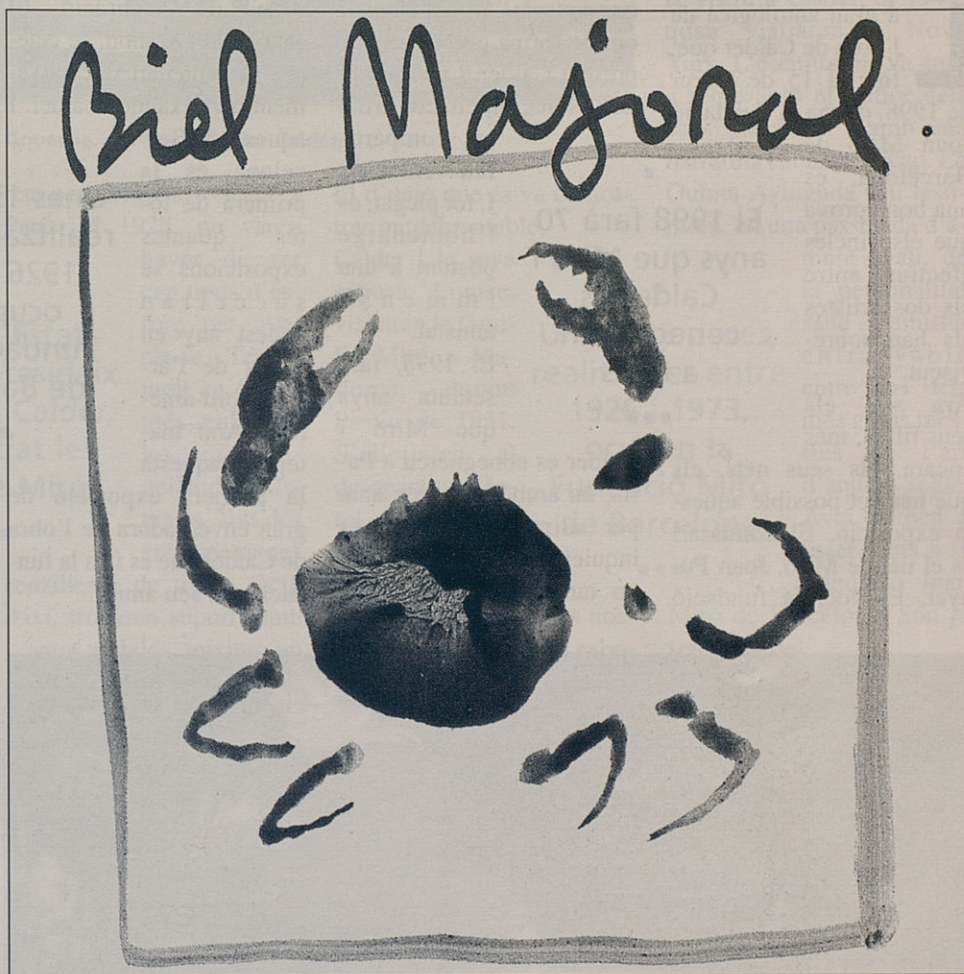
Vou veri vou per no dormir

La discografia de Biel Majoral era fins ara escassa i mala de trobar. Qui el coneix, es per haver anat a algun dels seus recitals arreu dels països catalans. Col·laborà al disc *Cançons de la festa*, de Maria del Mar Bonet (1976, cantà un tema en el CD *Cançons per la Trapa* (Blau 1994), i participà als reculls del CAT, *Tradicionarios. Tonades i cançons antigues i Cançons de brega* que sols es trobaven en edició casolana de l'any 1994. Molt esperat, Majoral es presenta amb la portada de Miquel Barceló arrodonint una obra cabdal per a aquest fi de segle en aquesta estranya nació de fruits tardorencs. Com no podria ser d'una altra manera, qui edita és Blau amb la sensibilitat que els caracteritza donant plena llibertat a Biel Majoral i els seus companys de disc per fer el que volien fer: un disc rodó en qualitat i quantitat, amb una interpretació global d'allò més acurada i amb uns arranjaments de Biel Oliver i Delfí Mulet, que, junts i amb l'esperit de Majoral a cada peça, fan que els temes arribin part dedins el cor i, a la vegada, esdevinguin actuals en el ritme. Això ho aconsegueix qui creu en el que fa i fa les coses amb sentiment com en la cançó que obre els disc, n'esdevé l'eix i dóna nom (*Vou veri, veu per no dormir*) al compacte amb el poema que Guillem d'Efak ens fa arribar en boca del glosador, reiteratiu i

contudent en l'essencial. Sortit de la terra i cantador del poble, Biel Majoral fa engrossar la senyera en lletres de rondalla, d'històries d'amor i de mort, de gran tristor i de gran bellesa. He tret llàgrimes de sang

tòpics, però recordant que «la terra que hem perduda i venuda per sempre més... pot tornar a reeixir passat l'enyorament», quan ens quedi encara el cant i la bauxa que en el «camí, camí» potser sia l'únic que

tipus de disc que, en primer terme, et posa a l'aiguait i es va fent cada cop més imprescindible. Com més he anat escoltant i rellegint un tema i un altre més, més m'ha encisat. A la memòria d'Ovidi Montllor (comprovau-ho en *Tornada*), Tio Gori de la Serra, Jaume Vidal Alco-

escoltant *Què té aquesta terra*, síntesi cantada de la història de Mallorca, i ha gaudit de la col·laboració a *Havaneros*, de Llorenç Capellà, on tots dos el segell del clam del poble sense caure en

no ens podran manllevar. Aquest compacte és l'invers dels discos que es fa a la primera per després algun dia «arribar a cremarlos». *Vou veri vou per no dormir*, és precisament el

ver, Guillem d'Efak i Biel Caragol: rodó. Com el cos d'una cranca i pessigant amb les mordales del lluitador tot i engrescant el jovent a decantar el desencís.

Vou veri vou per no dormir

TENDÈNCIES

Àlex Volney

L'amistat entre Calder i Miró perdura 70 anys després

Alexander Calder (Pennsilvània, 1898 - Nova York, 1976) i Joan Miró (Barcelona, 1893 - Palma, 1983) mantengueren,

al llarg de quasi cinquanta anys, una amistat que superà la distància física que sovint els separava.

La gran antològica de l'obra de Calder que, fins al 15 de febrer de 1998, ocupa la Fundació Joan Miró de Barcelona, és una bona prova que els vincles afectius entre els dos artistes els han sobreviscut.

Ara són els seus fills i, més encara, els seus néts, els que han fet possible aquesta exposició. El comissari és el nét de Miró, Joan Punyet. El lloc, la fundació

que aixecà l'artista català i on, de forma permanent, és present Calder. La ciutat és Barcelona, on els dos artis-

tes compartiren vivències. I, tot plegat, és l'homenatge pòstum a una i m m e n s a amistat.

El 1998, farà setanta anys que Miró i

•
El 1998 farà 70 anys que Miró i Calder es conegueren a París
•••

Calder es conegueren a París, on ambdós havien anat per alimentar les seves inquietuds artístiques. Però no tan sols aquest fet és

digne de celebració. El 1998, a tot el món, se celebra el centenari del naixement d'Alexander Calder. I

aquesta de Barcelona és la primera de totes quantes exposicions se succeiran aquest any en honor de l'artista nord-americà. Així mateix, és aquesta

la primera exposició de gran envergadura de l'obra de Calder que es fa a la fundació del seu amic.

•
Unes 135 peces, realitzades entre 1926 i 1973, ocupen la Fundació Miró de Barcelona
•••

Unes 135 peces, realitzades per Alexander Calder entre 1926 i 1973, ocupen la Fundació Miró de Barcelo-

na. En el recorregut per aquesta mostra, hom gaudeix de les escultures estables, dels mòbils, de les constel·lacions, dels dibuixos de la

sèrie *El circ* (1929), d'alguns *Standing-mobil*, de les joies i dels objectes domèstics creats per qui fou mestre treballant el filferro. Amb aquestes peces, no tan sols queda explicat el total de la trajectòria de Calder, sinó que es poden sentir les vibracions subtils, els jocs ingenuosament animats, l'exquisit sentit del color i la gran força de l'equilibri, que foren els eixos creatius de l'escultor. L'edifici blanc de Montjuïc, construït per un altre amic, Josep Lluís Sert, és avui més lleuger. L'obra de Calder repta a un pols la gravetat. I el guanya.

Per si el sol fet de l'antològica no fos suficient com per traslladar-se a Barcelona —que ho és—, la benvinguda a la mostra, la dona un espai dedicat exclusivament als quasi cinquanta

Foto d' Alexander Calder reproduïda del catàleg d'una exposició realitzada el 1972 a la Sala Pelayres de Palma.

TENDÈNCIES

•••
Cristina Ros

EL MIRALL/88

anys d'amistat entre Calder i Miró. I ho fa de forma memorable. Per primera vegada, s'exposen les obres que els dos artistes s'intercanviaren al llarg de quatre dècades. Ambdós foren esplèndids, cada un amb la seva pròpia obra, però també en el cultiu del seu afecte. Són una trentena de peces les que es regalaren, les quals pertanyen als seus hereus. Així, des dels Estats Units, on resideix la família Calder, han viatjat les teles de Miró. També els descendents de l'artista català han cedit els regals de Calder.

En aquest punt, hom pot respirar un ambient d'intensa i mútua devoció.

Amb tot, Mallorca és art i part en aquesta relació que es perllonga qua-

ranta-vuit anys. Entre un anecdotari ample d'encontres i mai no de desencontres, hi ha un fet rellevant: Alexander Calder exposà per primera vegada a Espanya l'any 1972. I ho féu a la Sala Pelaires, de Palma. El seu amic incondicional, Joan Miró, no volgué quedar al marge d'aquesta exposició. Per això, com a homenatge, prologà el catàleg que acompanyava la mostra, amb els més bells dibuixos, el seu mitjà d'expressió. Els originals que traçà la mà de Miró per a la primera exposició de Calder a Espanya són també a la mostra de Barcelona.

Però parlàvem d'un anecdotari i no el volem deixar de banda. Quan Joan Miró i Alexander Calder es troba-

Gouache. 1971. Alexander Calder.

ren per primera vegada a París, el 1928, no varen

haver de fer cap tipus d'esforç per avenir-se. Tenien molt en comú, més enllà de les seves inquietuds artístiques. Tots dos eren persones

senzilles i de tracte fàcil. Així, trobaren suport mutu i, entre ambdós, teixiren un

fil d'unió que es va demostrar inquebrantable.

Calder i la seva esposa, Louise, visitaren la família Miró a Mallorca, durant l'estiu de 1931. S'allotjaren al desaparegut Hotel Mediterráneo. És ben segur que les ai-

gües que banyaven les nostres costes degueren esbo-

rrar alguns del meravellosos dibuixos que tant els agradava fer als dos artistes sobre l'arena. Fins i tot, una turista els deu la vida, perquè tots dos, que eren bons nedadors i millors esportistes, la tragueren de l'aigua quan estava a punt de morir ofegada.

Pilar i Joan Miró tornaren la visita a Calder, el 1947, quan viatjaren a Nova York. L'escultor els va anar a rebre amb el millor dels seus somriures i amb una barretina catalana al cap. La Quinta Avinguda fou testimoni, en una passejada d'a-

munt avall, de la personalitat sana i l'amistat entranyable entre dos dels més grans mestres de l'art d'aquest segle. Avui, tornen a ésser junts a la Fundació Joan

Miró de Barcelona. Són ja setanta anys.

Unes 135 peces, realitzades entre 1926 i 1973, ocupen la Fundació Miró de Barcelona

Gouache. 1971. Alexander Calder.

TENDÈNCIES

...

Cristina Ros

Una confusió inoportuna

Després del gran èxit obtingut amb *Fargo* (l'Òscar inclòs), els germans Coen tornen a la comèdia negra amb *The Big Lebowski*, les desventures de dos amics molt aficionats al joc de la bitlla que es veuen involucrats en un segrest, quan un d'ells és confós, pel seu

aspecte físic, amb un milionari. El repartiment està encapçalat per un habitual a les pel·lícules dels Coen com és John Goodman (*Barton Fink*, *Arizona Baby*) i el sempre convincent Jeff Bridges, en el personatge que dona títol a la pel·lícula.

The Big Lebowski és el títol de la pel·lícula protagonitzada per Jeff Bridges.

Sharon Stone, una actriu a la glòria

L'actriu Sharon Stone travessa un dels seus millors i més prolífics moments professionals. Aparcada la seva etapa de sex-símbol, una Sharon Stone artísticament més madura ens arribarà en quatre noves pel·lícules. El març de 1998 s'estrenarà a Palma *Sphere*, terrorífic film de ciència ficció que du els protagonistes a investigar una misteriosa nau que sorgeix del fons de l'Oceà Pacífic, basada en una novel·la de Michel Crichton (*Parque Jurásico*), es tracta d'una nova realització de Barry Levinson.

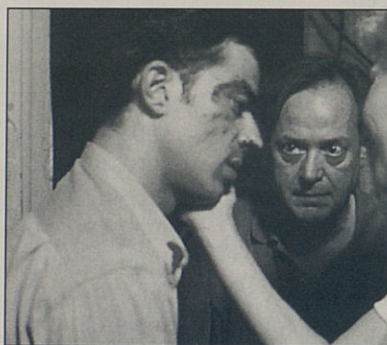
Més endavant veurem l'Stone a *Gloria*, nova versió d'una de les pel·lícules més conegudes del desaparegut cineasta John Cassavettes.

Casualment, Gena Rowlands, la protagonista original d'aquesta intriga de máfies i persecucions, apareix juntament amb Sharon Stone a *The mighty*, drama familiar dirigit per Peter Chelson. Finalment, a *The Normal Heart* interpreta una doctora condemnada a una cadira de rodes al començament de l'epidèmia de la sida.

Sharon Stone

Les carícies absents de Ventura Pons

Carícies, la nova pel·lícula de Ventura Pons.

El realitzador català Ventura Pons sembla no voler saber res de les comèdies esbojarrades que li varen proporcionar els seus majors èxits de taquilla. Després de la molt intensa *Actrius*, torna al gènere dramàtic amb *Carícies*, versió d'una obra teatral

de Sergi Bedel. Anunciada com l'obra més agressiva i esgarriadora de Ventura Pons, es tracta d'una història coral, on una sèrie de personatges urbans viuen un grapat d'aventures sentimentals on les carícies brillen per la seva absència. Sergi López, un dels actors revelació del 1997 gràcies a *Wester*, encapçala un atractiu repartiment on trobarem, a més a més, a Julieta Serrano, Jordi Dauder, Agustín González, Rosa Maria Sardà i Mercé Pons.

El retorn del terrorista

The boxer és el títol de la nova col·laboració de Jim Sheridan i Daniel Day Lewis, després de *Mi pie izquierdo* i en *El nombre del padre*. Danny Boy, el protagonista de la història, és un boxeador de Belfast, i membre de l'IRA, que torna a casa seva després de passar 14 anys a la presó, reprenent la relació amb una antiga amant, ara casada amb un altre membre de l'organització terrorista. La pel·lícula, que té moltes possibilitats de figurar a la propera edició dels Òscars, compta amb la participació d'Emily Watson, actriu que es va fer mundialment famosa gràcies al seu treball a *Rompiendo las olas*.

Kevin Costner, la llegenda de l'home sense nom

Com ja va fer a *Bailando con lobos*, Kevin Costner dirigeix i protagonitza *The postman*, una aventura futurista ambientada als Estats Units al segle XXI. Després d'un parell de sonats fracassos comercials i artístics, l'artista intenta refer la seva carrera amb un projecte molt ambiciós on interpreta un home sense nom i amb una missió a complir: donar el consol als pocs supervivents de la terra després d'un desastre nuclear.

Alan Rickman també passa a la direcció

Especialitzat en personatges malèfics i perversos, l'actor britànic Alan Rickman s'incorpora a l'extensíssima llista d'artistes de la pantalla que intenten sort com a directors. El dolent de *Robin Hood, príncipe de los ladrones*, arribarà ben aviat als nostres cinemes amb *The winter guest*, pel·lícula delicada i intel·ligent on s'endivina l'habitual ironia, sarcasme i sentit tràgic de Rickman. Un dels grans atractius de la cinta és el duel interpretatiu d'Emma Thompson i Phyllida Law, filla i mare de ficció i també a la vida real.

L'oscaritzada protagonista de *Regreso a Howards End*, que havia coincidit amb la seva mare en *Los amigos de Peter* i *Mucho ruido y pocas nueces*, afirma que la relació entre elles dues es ben diferent a la que mantenen a la pel·lícula.

La Thompson és una dona obsessivament unida al seu marit, que lluita contra la malaltia terminal del seu fill, personatge que ha aprofitat per mostrar l'aspecte universal, èpic i generacional dels dilemes femenins: «La soledat i el sofriment per la desaparició d'un ésser estimat no són arguments gaire comuns al cinema que es fa ara. Així i tot ens obliga a mirar el nostre interior a un determinat moment de les nostres vides».

Don Juan, un home només fidel als desitjos terrenals

Una de les figures imprescindibles del teatre francès dels darrers temps, Jacques Weber, acaba de debutar com a realitzador cinematogràfic amb una nova versió del Don Juan, de Molière. El director, que també intervé com a protagonista, aclareix que no es tracta de teatre filmat, perquè «la finalitat de la literatura consisteix a ésser fidel a la mirada de cadascú enfront de l'obra escollida». Weber, que ha treballat a fons el seu personatge després de conviure amb ell damunt els escenaris al llarg de 200 funcions en un teatre de París, compta en el repartiment amb dues actrius espanyoles, Ariadna Gil i Penélope Cruz.

L'elecció de James Bond

Seamaster Professional

Relojería Española
FUNDADA EN 1885

c/ Colón, 12 • Tels. 72 15 63 - 72 43 44 • 07001 Palma de Mallorca

Ω
OMEGA

The sign of excellence

Internet: <http://www.omega.ch>

TOMORROW NEVER DIES © 1997 DANAJA LLC AND UNITED ARTISTS CORPORATION ALL RIGHTS RESERVED 007 GUN SYMBOL LOGO © 1992 DANAJA LLC AND UNITED ARTISTS CORPORATION ALL RIGHTS RESERVED

TENDÈNCIES

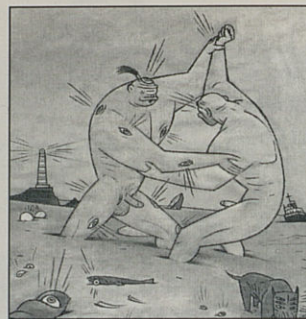
Pau Rosselló

La vida d'or

Mentre els informatius re-
peteixen el crac de les bor-
ses d'arreu d'aquest Planeta
nostre tan redeglobalitzat,
escolt caure la pluja damunt
el jardí i llegesc el poema
«Temps immòbil» del *Lli-
bre d'Absències* (Poesia, 8,
Edicions 62, Empúries) del
consolador i popularíssim
Miquel Martí Pol. No he
estat fins fa poc lector d'a-
quest poeta que té la frescor

de **Salvat Papasseit** i la
perfecció mètrica d'un ofici
conjugat amb una portento-
sa habilitat quasi diria ge-
nètica. Les citacions de **Sa-
ba** i de **Buda** que encapça-
len el poemari són tota una
declaració de principis: hi
ha per un cantó el pensa-
ment de la mort que ajuda a
viure, i per l'altre les quatre
nobles veritats que costen
d'entendre: la Noble Veritat
del Sofriment, la Noble Ve-
ritat de l'Origen del Sofri-

ment, la Noble Veritat de
l'Extinció del Sofriment i la
Noble Veritat del Camí que
porta a l'Extinció del Sofri-
ment. En endecasíl·labs se-
rens Martí Pol canta la soli-
tud de l'altre que ha partit
amb totes les remors de
l'esperança i de la lucidesa.
Sí, sembla que són males
d'enfilar aquestes dues mú-
siques però el poeta troba
els segments exactes per
conjuguar-les. Llibre elegíac
molt d'acord amb l'estat

d'ànim de l'estació, que ens
ajuda a pensar-nos, a endi-
sar-nos en nosaltres matei-
xos a través de la lectura, a
combatre la malenconia.

Ausiàs March FOREVER

Ara que se celebra el sisè centenari del naixement d'aquest
poeta valencià universal que nom **Ausiàs March** ha sortit una
Guia de lectura d'Ausiàs March (Editorial Empúries) feta pel
jove doctor en Filologia Romànica **Xavier Dilla**, que m'ha
semblat excel·lent per a tots aquells que s'han vist encuriosits
per l'obra d'aquest líric extraordinari i no s'atreveixen a entrar
dins ell. Dilla presenta vint poemes molt ben triats entre els
128 que es conserven i que són representatius de tota la seva
obra. I ens col·loca dins el context de la València del segle XV,
de la vida del poeta i, sobretot, de la seva llengua. Aquest lli-
bre dirigit als que volen introduir-se en la lectura d'un poeta
que per la seva llunyania els pot semblar fosc, presenta un con-
junt d'exercicis i activitats mitjançant els quals els lectors es
poden fer seva una de les obres més musical del català medie-
val. Hi ha una àmplia bibliografia general i dins l'explicació de
cada poema, una de particular. Els lectors que se sentin afame-
gats amb l'obra completa marquiana la trobaran a l'històric i
preciós volum *Les poesies d'Ausiàs March* (Segona edició
corregida a la Sèrie Gran dels Quaderns Crema) amb una
excel·lent introducció i el text revisat per **Joan Ferraté**.
Aquest llibre és una joia que posa a l'abast dels amadors de
l'obra del poeta valencià una versió completa, acurada i feta
amb la intel·ligència esmolada i sensible d'un ver poeta i crític
com Ferraté. Ell ens dona cinquanta planes d'introducció i vint-
i-cinc d'apèndix perquè entenguem els criteris que atribueixen
a March el procés d'ordenació de les seves obres, ens explica
l'edició establerta fa vuitanta anys per l'erudit rossellonès
Amédée Pagès publicada per l'Institut d'Estudis Catalans, ens
ofereix unes magnífiques dades biogràfiques i, finalment, una
clara explicació de l'ordre i la cronologia dels poemes. Tot ple-
gat una meravella. Per als que en vulguin saber més recoman,
del mateix Ferraté el llibre *Llegir Ausiàs March* (Quaderns
Crema) on comenta les poesies Núms. 1 a 12. Val l'alegria que
un sensible i savi et comenti l'obra d'aquest falconer inspirat.

Aparador

Biel Majoral: veu de terra, mar i cel illencs

Vou veri vou per no dormir.
Amb aquest títol aquest
algaidí que fa més de trenta
anys que esterreja les seves
cordes vocals ofereix un
disc compacte en què canta
paradoxes a cops de ritmes
teralls que creixen i creixen
amb l'arrel enfonsada en els
agres de la música pregona
del poble-poble. Si en **Biel
Majoral** fos d'una cultura
normal no hauria tret el seu
primer disc compacte el 15
de novembre de 1997 (per
cert per un rar atzar el dia
que fa cinquanta anys va
morir el poeta fondo i l'in-
tel·lectual indòmit Miquel
Ferrà al qual quasi ningú ha
recordat i que, si això fos
una cultura normal, tendria
la seva obra completa a les
llibreries i ara no hi té ni un
poema), sinó que trobaríem
una variada discografia
digital majoralenca arreu.
Com ens recorda el
magnífic coordinador del
disc, **Joan Manresa** (acaba
de treure un llibre de viatges
molt recomanable *Runes* i

la gent. Viatge per Jordània,
Síria i Líban publicat per
Can Moll), les gravacions
d'en Biel són mínimes: una
col·laboració al disc *Can-
çons de festa* de Maria del
Mar Bonet el llunyà 1976
(record com si fos ara la
presentació al mític i perdut
Zelete de Barcelona a
l'ombra nocturna i gòtica de
Santa Maria del Mar: fou
una sessió inoblidable veu-
re, creure i escoltar la ma-
llorquina famosa i el jove-
net autèntic picant-se amb
ritmes de ximbomba, balls i
sons del poble de tot dos: un
arc voltaic encès per dues
veus entremortant amb
llamps i trons i xucladors i
ones i delícies. Acabarem
xops de gusts amb els filtres
blaus de l'alba); també
assenyala les dues cassets
mig domèstiques *Tonades* i
cançons antigues de 1994,
un tema al CD *Cançons per
la Trapa* i un altre a *Tradi-
cionàries*. No hi ha dret que
només tinguem aquesta joia
musical i verbal d'ara des-

Fórmules magistrals per a gurmets literaris

Puc donar testimoni que *Fórmules magistrals. Un dietari* (Empúries&El País Aguilar) del poeta, excel·lent cuiner i amador dels lectors, **Narcís Comadira**, és un llibre estimulant. I deliciós, sí, un jardí de les delícies d'un humà que escriu amb afectes sobre

allò que menja. Afirmar des d'un bell començament referint-se al títol «...el prenc en sentit ampli i no pas sense un punt d'ironia, però, en el fons seriosament, perquè estic convençut que amb les coses de menjar no s'hi juga i perquè crec que un país, una cultura, és no

prés d'una carrera llarga, rigorosa i apresada en la universitat de Tià Gori de sa Serra, Jaume Vidal Alcover, Guillem d'Efak, Biel Caragol i Ovidi Montllor -i en Biel des Cantó de Llubí-, per citar només els noms als quals ha dedicat el disc. I el disc? Una coberta fastuosa: una cranca (o un cranc?) de l'amic **Miquel Barceló** que amb aquest gest fa costat a una altra casta d'artista mallorquí que amb la veu i la música fa el mateix que ell amb la imatge: aconseguir carregar aquesta infinit repertori de poètiques que té l'univers local per llançar-lo cap a l'universal. És el camí que han marcat els nostres clàssics contemporanis com Costa i Miró, Bonet i Tàpies per recordar-ne de molt pròxims. Camí difícilment planer que les onze cançons d'en Majoral recorren per viarans ben diversos, entretenguts i aventurers: des del Vou veri vou, que l'enyorat **Guillem d'Efak** li va fer perquè el musicàs, i que podria ser el letmotiu del compacte a la impressionant Tonada final amb

què sintetitza el bo i millor del seu pensament dits amb les tonades més antigues on mescla brega i sentiment, hi ha tot un seguit de paisatges musicals que tant ens contenen romanços coloràtics com La mort de na Roseta, ens esperonen la sensibilitat com Què té aquesta terra nostra, ens canten les quarenta per vendre la terra als alemanys i ens llancen en l'arbre musiquer d'aquestes fruites de l'avior -lletges per defora i mel per dedins- com són La fruita més primerenca i Camí, camí. Tot el disc és una exquisidesa: acuradíssima la feina dels sonadors (fantàstica la feina dels arranjaments de Delfi Mulet i la seva guitarra, m'he quedat penjat amb el sons de l'oboè de Catalina Obrador, la flauta de Maria Francisca Osuna, el contrabaix d'Andreu Julià i les percussions de Vicenç Fontelles i tots els altres) i tecnològicament justs els tècnics de so Toni Isern i Toni Fernández). L'aire que en Majoral ens ha dat per respirar no es tuda amb el temps.

solament allò que parla, una llengua, sinó també allò que menja, una cuina. Una forma -un art, per tant- d'enfrontar-se amb el menjar genuïna ha donat amb el temps, unes fórmules -que són formes petites- que no tinc cap dubte d'anomenar magistrals, tot i que, algunes, és clar, són d'una esbalaïdora senzillesa». He citat in extenso perquè us temeu que en Narcís fins i tot quan fa una declaració de principis aconsegueix un ritme amable, seductor i d'una musicalitat amarada d'agudes intel·ligències. Vaig ser fidel lector d'aquest dietari cada dijous als Quaderns de cultura de El País durant vuitanta-tres setmanes (qualque dijous el vaig repescar quan el diari estava a punt de reciclar-se per embolicar peix) i el vaig retallar i estovar com es fa amb les coses estimades. Ara m'alegra que surti com a llibre perquè em permet llegir-lo i jugar a conillons amb aquests plats íntims que en Comadira ens ofereix com un regal de les seves sensacions gustatives més singulars. Les papilles s'eduquen al gust a la infantesa i en Narcís ha estat un nin que encara ha pogut fruir d'una cuina de veres lligada amb les estacions i els costums, els mercats i les festes i a més a més, amb la seva curiositat ben desperta ha tastat d'altres cuines, d'altres països i ha fet proves i ha trobat artimanyes personals i ens ho dona tot: ordenament i amb el resplendor del sentit cap als sentits. I quan es conjuga l'art d'un escriptor sensi-

ble, amb l'art d'un humà a qui agrada menjar i cuinar el resultat és un conjunt d'escrits fascinants, però si per afegitò l'escriptor és un enamorat de la cuina del seu país (del nostre país) el resultat és excel·lent. A més el dibuix que il·lustra cada article, cada plat, és una tinta negra del mateix escriptor que demostra la seva imaginació en el traç senzill que dona vida a matèries primes i paisatges. Els mallorquins, i especialment els felanitxers, són protagonistes perquè Comadira adora Portocolom. La barca de n'Àngela, la seva peixatera, és mítica; les roques de Sa Punta amb llentiscles, romanins i fonolls marins són un rebost; les aigües turqueses de S'algar, el paradís; un bany a S'arenal del Port de Felanitx és la preparació per mig cap-roig torrat; el mercat de Felanitx ésdevé una festa amb cocarrois -farcits de bledes i panses- i panades -farcides de xitxeros i sobrassada- i d'un tros d'ensaïmada coronada d'albercocs mig partits i emposats de sucre llustre, amb na Margalida que ven farcellets fets amb una fulla de figuera, cosida amb un tros de càrritx, plens de móres d'esbatzer, turgents, negres; un cafè de l'espècie aràbiga de Colòmbia fet amb aigua mineral a la cafetera de pressió d'acer inoxidable combinat amb la xocolata amarga i mig dit d'Armanyac pot ser el comiat d'aquesta crítica que és tota una civilitzada i serena invitació a la lectura de l'escriptor amador de les menses i de la seva cuina. Bon appetit!

de novetats

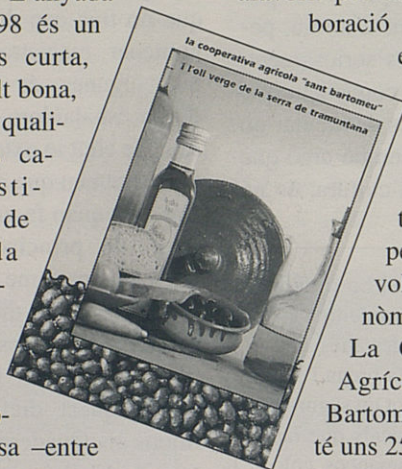
TENDÈNCIES

Biel Mesquida

Oli de Sóller

L'aparició d'un oli verjo embotellat a Mallorca ha estat un dels fets més esperançadors produïts en el terreny de la producció agroalimentària pròpia. L'oli de Sóller s'ha guanyat, a més a més, una petita quota del mercat mallorquí, desitjosa de consumir un oli de més qualitat que els insípidos refinats ordinaris. Impecablement presentat en botella de vidre, l'oli de Sóller ha guanyat molts d'amics. Tan sols un emperò: de la primitiva botella etiquetada en català s'ha passat a una etiqueta en castellà. Males llengües diuen que el canvi d'idioma va ser una imposició d'un exconseller d'agricultura. Facem vots perquè l'oli de Sóller torni a ésser prest oli de Sóller.

L'anyada d'oli de 1996-1997 a la Cooperativa Sant Bartomeu va ésser d'entre 50.000 i 60.000 litres. L'anyada 1997-1998 és un poc més curta, però molt bona, de gran qualitat. Les característiques de l'anyada d'en-guany són d'un oli de poca acidesa —entre un i dos graus—, que apunta cap a un producte final excel·lent, un cop reposat i filtrat d'impureses. L'oli verjo de Sóller ens fa descobrir el gust de l'oli natural d'un temps. Presen-

ta un color groc daurat, amb fruita d'oliva madura —conseqüència de la tendència a collir l'oliva en un grau de maduració avançat—, de sabor dolç i d'aroma natural característic, afavorit pel sistema d'elaboració continu. És el producte per excel·lència de la Serra de Tramuntana, i apte per a qualsevol ús gastronòmic.

La Cooperativa Agrícola Sant Bartomeu de Sóller té uns 250 socis (encara que rep aportacions d'oliva de pagesos no socis). L'oliva és predominantment de Sóller i Fornalutx, però també d'Escorca, Valldemossa i Deià. L'esforç dels darrers

anys s'ha adreçat a la millora de les tècniques de conreu i de collita, per poder rebaixar l'acidesa de l'oli: l'oliva s'ha de recollir més verda, de l'arbre, sense que hagi tocat en terra; també s'ha de transportar en caixes i no en sacs. La Cooperativa defensa la producció d'un oli de gran qualitat, que es pugui vendre a un preu més car i faci rendibles els olivars, per tal que es mantengui el seu conreu, i sigui possible, entre altres coses, preservar els marges olivarers de la Serra. Ja ho sabeu, consumir oli de Sóller també és ajudar a salvar el paisatge de Mallorca.

Cooperativa Agrícola Sant Bartomeu. Carretera de Fornalutx, 8. 07100 Sóller. Tel. 630294.

A Banyalbufar, Cas Batle Negre

Si anar a Banyalbufar ja és una delícia, descobrir-hi indrets com Cas Batle Negre és reblar el clau. Cas Batle Negre és un cafè que es va inaugurar el juny de 1987, i en aquests deu anys acabats de complir l'establiment ja ha obtingut un ben merescut renom. D'entrada cal dir que l'edifici on hi ha el cafè no és una casa qualsevol: es tracta d'una torre de defensa del segle XVI, declarada Bé d'Interès Cultural; una d'aquelles belles torres fortificades que servien per protegir-se els banyalbufarins davant la presència de moros per la costa. Un edifici amb caràc-

Esperit Sant, 13
07191 Banyalbufar
(971) 61 80 72

ter per a un cafè amb encís.

Obert els horabaixes, ideal per a una conversa tranquil·la, és un lloc on la gent se sent bé i en coneixer-lo hi vol tornar. A l'estiu hi ha més moviment, però les vetlades d'hivern són insuperables. A més a més, és un bon bar de música, de qualitat i variada.

Dels menjar i pisco-labis cal ressenyar les ensalades, així com també el pa amb oli, les verdures torrades o els formatges. A Cas Batle Negre sempre es pot provar alguna cosa diferent. El propietari ens ha promès que fins i tot aviat serà possible tastar-hi l'ex-

quisida malvasia de Banyalbufar, ara en procés de recuperació. Que Bacus, déu de les parres, l'escolti!

Cas Batle Negre. Carrer de l'Esperit Sant, 13. 07191 Banyalbufar. Tel. 618248 i 618072.

**Consell de Mallorca
Foment i Ocupació**

DESCOBREIX CATALUNYA

A L PALAU ROBERT

Vols saber-ho tot sobre
el menjar a Catalunya?
Vine al Palau Robert.

Vine a fer un viatge pel passat, el present i el futur del menjar a Catalunya. La nostra és una cuina fortament arrelada a la terra, una cuina de contrastos que ha rebut i preparat l'exposició "Menjar a Catalunya, l'estil d'un poble", on hi trobaràs, explicat d'una manera sorprenent i didàctica, de com s'hi ha arribat, des de quatre interessants punts de vista: l'històric, el mediambiental, el tecnològic i el del gust. Vine! Quan tornis a seure a taula tot serà molt diferent.

Des del 18/11/97 fins al 30/5/98

Centre d'Informació Turística de Catalunya

Generalitat de Catalunya

Amb el suport de:

Nestlé

**VIDRE BUFAT
ARTESANIA
DE MALLORCA**

MALLORCA

De les arrels més fondes, la seva fama

Quan un producte arriba a la categoria de signe d'identitat,
la feina només és una: mantenir-ne la qualitat.

El **Vidre bufat de Mallorca** té un reconegut prestigi
que ens identifica a tot el món

pel bon gust de les coses ben fetes.

Regalau-ne. Amb tota garantia.

Producte
Balear

La Qualitat,
també a l'artesanía

GOVERN BALEAR

Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria